

هاوسەرگیری سەرکه و نوو

منتدی اقرا الثقافی
www.iqra.ahiamontada.com

ئاماده کردنی: دکتۆر ابراهیم طاهر معرف

بۆدابهزاندنی چۆرمها کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەڕەي دانلود کتایهەای مەخّەلف مەراجەه: (منتدی اقرا الثقافی)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (کوردی ، عربی ، فارسی)

هاوسه رگيرى سه ركه وتوو

ناسنامه‌ی کتیب:

ناوی کتیب:

ناماده‌کردنی:

نه‌خشه‌سازی ناوه‌وه:

سالی چاپ:

ژماره‌ی سپاردن:

هاوسه‌رگیری سه‌رکه‌وتوو

دکتور ابراهیم طاهر معروف

کۆمپیوته‌ری نارین (کامران رفیق)

۲۰۱۵ ز

(۱۹) ی سالی (۲۰۱۵) ی پئدرلوه.

هاوسه رگيرى سه ركه وتوو

ناماده كردنى

دكتور ابراهيم طاهر معروف

پسپويى تهنندروستى كومه ل

دكتورا له دراستى ئيسلامى

۲۰۱۵/۱۴۳۵

پیشکشہ بہ :

ہم موئو خوشک و برایانہی ہولڈہ دہن کہوا پرؤسہی
ہاوسہرگرییہ کہیان سہرکہوتوو بیّت

بەناوی خۆی گەورەو مێهرەبان و سەپاس و ستایش بۆ خاوەنی ھەردوو جیھان و سەلات و سەلامیش لە گیانی پاکی پێغەمبەری پێشەواو درودو ڕەحمەتیش بۆ ھاوھەڵان و شوێنکەوتوان تاومکو کۆتایی زەمان.

بەرۆکەکی نۆسینی ئەم بەراوە دەرژێتەو بۆ سالی ٢٠١٢ کەوا دەرژاگەمان (دەرژاگای بەیان بۆ گەشەپێدانی مەزنی) پەرۆژەیکە پێشکەش بە بەرپۆمبەراییەتی ڕێکخراوە ناھکوومیەکان کرد بەناوی (بەرەو سەرکەوتنی پەرۆسە ھاوسەرگیری) بەلام ئەو پەرۆژەیکە بۆمان دەرئەچوو نەمانتوانی ئەنجامی بدەین، چونکە لەو کات دەرژاگەمان تەنھا مۆلەتی بەغدا ھەبوو، بۆیە پێیان ڕاگەیاندین کەوا ناتوانن لە ھەڵبژاردنی پەرۆژەکانی کوردستان بەشدارین، بەلام پەرۆژەیکە نزیك لەو پەرۆژەیکە بۆ دەرژاگای (سۆز) دەرچوو.

لەبەر گرنگی ئەو پەرۆژەیکە لەسالی ٢٠١٢ ھەماھەنگی کرا لە نیوان دەرژاگای بەیان و دەرژاگای سۆز بۆ پێشکەشکردنی ئەو پەرۆژەیکە بۆ بەرپۆمبەراییەتی ڕێکخراوە ناھکوومیەکان کە نیازمان وابوو چەند خۆلیکی یەک لە دوا یەک بۆ ئەو کەسان بەگەینەو کە پەرۆسە ھاوسەرگیری ئەنجام دەدەن بە ھەردوو ڕەگەزەو و تیایدا چەند وانەیان بۆتێتەو لەلایەن پەسپۆران بۆ ماوەی چوار ڕۆژ، لە بوارەکانی کێشە کۆمەڵایەتی و ئابووری و تەندروستی و یاسایی، دواوی بپروا نامەش پێشکەش بە بەشداریبووان بکەیت، وە نامیلکەیکە کێش چاڵ بکەیت لەسەر ئەو کێشانەو چۆنیەتی چارەسەرکردنی و داپەشکردنی بەسەر بەشداریبووان. پاش ئەوەی ژمارەیکە زۆر لە خەڵکان بەشداریبوون و ماوەی دوو سالی تێپەڕی بەسەر ئەو پەرۆژەیکە دەست دەکەین بە لێکۆڵینەو لەسەر بەشداریبووان تاوەکو بزانی ئەو جۆرە خولانە کارەری ھەبوو لەسەر کەمکردنەو کێشەکان و کەمکردنەو ڕێژە تەلەق و جیاپوونەو. چونکە ئەو جۆرە خولانە کاریگەری زۆر ئێجابی ھەبوو لە ولاتی مەلێزیو سعودیەو ھەندێ ولاتی تر لەسەر کەمکردنەو ڕێژە تەلەق.

بەللام بەمداخموە لە ساڵى ۲۰۱۴ لەبەر بارى سياسى و ئابوورى ناوچەگە ھاوکارى پرۆژەکان دواخران بۆ کاتىكى ناديار، ھەر بۆيە بىرمان کردموە لە جياتى ئەو ھەول بەدەين پەراوێک لەسەر ئەو کێشەو چارەسەرەکانيان چاپ بکەين و دابەشى بکەين بەسەر ئەو کەسانەى کەوا پرۆسەى ھاوسەرگىرى ئەنجام دەدەن بە خۆرايى تاوێکو لە داھاتوودا لە ژيانى ھاوسەرىتى و خيزانداریدا سوودى لىوئەبەرگرن و بە ھىواى کەمکردنەوى پێژەى کێشەو ناگۆگىەکان و کەمکردنەوى پێژەى تەلاق و جىابوونەو.

بەرنامەى داڕشتنى ئەو پەراوہ بریتى يە لە دابەشکردنى پەراوگە بۆ چەند بەشێک:

بەشى يەكەم: باسى پێناسەى خيزان و ھاوسەرگىرى و گرنگى خيزان و پيرۆزى و پێژى ئەو پرۆسەيە لە ئاينى ئىسلام و ئاينە ئاسمانىەکان.

بەشى دووهم: لەو بەشەدا لە باسى يەكەم، باسىكى دوورو درێزى کێشە کۆمەلایەتەکان و ئابوورىەکان دماکات گە لەلایەن چەند پەسپۆرتکەوہ نوسراوہو بىروبۆچوونى ھەريەکیان بە جيا نوسراوہ دەربارەى خيزان و کێشەکان و چارەسەريان، وە ئەو جۆرە کێشانە پێژەى لەھەموو جۆرەکانى تری کێشەکان زياترە. لە باسى دووهمدا باسىكى کورتى ھەندى لە سوودەکانى ئەو کێشانە دماکات بۆ زياتر پتەوبوونى پەيوەندى نىوان ھەردوو ھاوسەر و زياتر لێک تىگەيشتيان.

بەشى سێيەم: باسى کێشەکانى تەندروستى دماکات لەگەڵ چارەسەريان.

بەشى چوارەم: باسى ياساگانى پەيوەست بە ھاوسەرگىرى دماکات. ئەوانيش زۆر پتويست و گرنگە کەوا ھەردوو ھاوسەر زانىاريان دەربارەى ھەبىت تاوێکو ھەر بپاريکى دا زانىارى لە سەر ھەبىت و بەلگەدار بىت.

بەشى پێنجەم وکۆتايى: باسى يەكەم: ھەندى ئامارى شارى بەغداو شارەکانى تر (بە ھاوکارى ھەندىک لە دۆست و برادەران لە شارى بەغدا)، و باسکردنى چيرۆكى ھەندى لەو کەسانەى پرۆسەکەيان ھەرسى ھىناوہو جىابوونەوہ، بۆ ئەو ھەرسى لىوئەبەرگرن. لە باسى دووهمدا، ئامارى ژمارەى ئەوانەى ھاوسەرگىريان ئەنجامداوہ لەشارى ھەولير و ژمارەى ئەوانەى جىابوونەوہ و ديارىکردنى ھۆکارەکانيان و پێژەى ھەر يەکێک لەو ھۆکارانە.

لەم پەراوہدا نەمانويست بچينە ناو چۆنەتەى ئەنجامدانى ئەم پرۆسەيە بە درێزى، چونکە لە ھەموو سەردەمەکان لەھەر نەتەوہيەک و ئاينىک لە گۆن و نویدا وە ئەم پرۆسەيە گرنگى

پېدراو مو بنه ماى ئاينى وکۆمهلايه تى و کەلتورى ھەبوو ھە بابلەکان ھە (بەتاييەتى لە سەردەمى ھامورابى و ۲۸۲ ياساکەى)، بگرە بۆ مېديەکان و لەناو ئاينى زەردەشت و بوزيەکان و ھندۇسەکان و گريک و رۆمەکانى بئەپەست و ئاينى يەھودى و مەسيحەکان و تاوگە دىگاتە کەمە نەتە و مەکان و ئاينە دەستکردەکان.

لە کۆتاييدا بەھيوای ئەوئى گەوا ئەم پەراو ھە سوودمەند بئیت بۆ ھەموو خوشک و برا گەنجەکانمان گەوا پەرۆسەى ھەوسەرگىرى ئەنجام دەدەن و دوور بن لە کێشە و ناکۆکى، ژيانىكى پەر لە خۆشى و گامەرانى بەسەر بەرن.

ئامادەکردنى د. ابراهيم طاهر معروف

ھەولير، ۲۵/۱۱/۲۰۱۴

به شی یه که م

پیناسه ی هاوسه رگیری و خیزان و گرنگی
نهم پرۆسه یه و ناما نجه کانی

باسی یه که م :

پیناسه ی هاوسه رگیری

باسی دووهم :

گرنگی پرۆسه ی هاوسه رگیری و ناما نجه کانی

باسی سییه م :

بنه ماکانی دامه زرانندی خیزانینیکی

ناسوودمو سه رکه وتوو

باسی چواره م :

کاریگه ری خیزان له سه رمندانه کان

باسی یه کهم: پیناسهی هاوسه رگیری

پیش هاتنه سهر باسی پیناسهی هاوسه رگیری و خیزان به باشمان زانی کهوا بزانی خیزان له رووی زمانه وانی له چیموه هاتوو.

له رووی زمانه وانیدا خیزان هاتوو له ووشهی (بهند) (الأسر، یأسره، اسرا، إسارة، واسارا)، واته بهندی کرد، بهند کراو، واته خیزان: وک بهند کردنیکی خوویستهو خهک همولی بۆ دمدات، چونکه وک هه لغانیک واته بۆ همدوو پمگهز و له میانهی ئهوشموه بهرژموندی هاوبهش دیته جی و هیچ کامیک له دوو پمگهزه ناتوانی ئهو بهرژموندیه دسته بهریکات بهبی ئهو چوونه ناو بهندو بهیمان و به ئینموه.

خوای گهوره ههموو شتیکی به جووتی دروستکردوه، واته بوونه مورانه له پیکاتهوه جووتن، ئاده میزادیش یهکیکه لهو بوونه مورانه که به جووت دروستبوون بۆیه پیویسته بهیوندی توند ههبی له نیوانیان ﴿سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ﴾ یس:

۳۶

بهرام بهر به وشهی (الأسرة) وشهی (العائلة) ههیه واته بزوی دابین کردن، واته همولدان بۆ دابین کردنی رزق و رۆزی وژیانی ئهندامهکانی خیزان. له زمانی عمره بیدا به: عال عیاله عولا عؤولا، اعمال واعول إذا کثر عیاله.

له قورنانی پیرۆز وشهی خیزان (الأسرة) نه هاتوو بهلام له جیاتی ئهو وشهیه وشهی (الاهل) واته کهم وکار بهکار هاتوو. خوای گهوره دهفهرموئ: ﴿قُلْنَا قُتِيْ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ خِائِبٍ الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيْكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ﴾ القصص: ۲۹ ، ﴿وَجْعَلْ لِّيْ وِزْرًا مِنْ أَهْلِي﴾ هه: ۲۹

ههروها له قورنانی پیرۆز مندال ونهوه وهجه هاتوو کهوا ئهمانهش بهگشتی خیزان پیکمهینن وک له سورمتی النحل: ۷۲ دا هاتوو.

خیزان پمت و داویتی توندو بهیمانیک به هیزه و بهیوسته به هیترت و سۆزو میهرهانی بهروردگاره، ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ الروم: ۲۱

له قورئانى پەرۋىزدا ھاتوو: كەوا پەرۋىسى ھاوسەرگىرى بىرىتىيە ۋە پەيمانىكى توند (مىثاق)،
 واتە زۆر بە ھىزىترە ۋە ۋەدە ۋە پەيمانى ئاسايى كە ۋە نىۋان خەلگەكان دەبەستى ۋە كاتى
 مامەلەكرىندا. ﴿وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُم إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنُ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ سورة النساء: ۲۱
 بۇ ئەۋى پەرۋى ۋە كەمەكان زانستىانە بىت ۋە راستىيەۋە نىزىك بىت پەيۋەندىمان كىرە بە
 چەند مامۇستايەكى زانكۇ بۇ ئەۋى ھاۋاكارمان بىن ۋە پەيدانى زانىارى دەربارى خىزان ۋە
 ھاوسەرگىرى ۋە كىشەكانيان. بەرىز دكتور عبدالله خورشيد لەسەر پىئاسە ھاوسەرگىرى ۋە خىزان
 دەلى:

بۇ ئەۋى بىزانىن ۋە ۋە ۋە كۆمەلەپتەمەۋە خىزان چى ۋە ۋە بىنەما كۆمەلەپتەمەكان ۋە
 رەھمەندو كارىگەرىيە كۆمەلەپتەمەكانى چىن؟ ۋە سەرھتاۋە پىۋىستە بىزانىن زانايانى بوارى
 كۆمەلەپتە ۋە بەتايىبەتەش كۆمەلەپتە چۆن دەۋان ۋە چۆن پىئاسەيان كىرەۋە؟

ۋە راستىدا ئىمە ناتوانىن لىرەدا ھەموو پىئاسەكانى ئەۋ دەزگاپە گىرگە بىخەنە ۋە، بەلگە
 ھەۋل دەدەين چەند پىئاسەمەكى گىرگە ۋە ھەمەلەپن بىخەنە ۋە، تاۋەك ۋە ميانى ئەۋ
 پىئاسەنەۋە، خەسەلت ۋە لاپەنەكان ۋە ئەرك ۋە گىرگە ئەۋ دەزگا كۆمەلەپتە ۋە ۋە بىخەنەۋە.

زانايەك بە ناۋى (ۋەلىم ستىفەنس) خىزان ۋە پىئاسە دەكات: كە پەكەمەكە لەسەر رىتكارى
 كۆمەلەپتە دامەزراۋە بە پىشت بىستەن بە ھاوسەرگىرى ۋە ۋە خۇگىرتى ماف ۋە ئەركەكانى باۋاكاپەتى ۋە
 پىكەۋە زىانى ھەردو ھاوسەر ۋە مەندەكانيان ۋە پەبەندى ئابۋورى بەرامبەر ۋە نىۋان ۋە مىردا.

زانايەكى تر بە ناۋى (جۇرچ ئاللىن) دەلى: خىزان پەكەمەكى سەربەخۇيە، ئەندامەكانى بە
 پەيۋەندى خۇيە پەيۋەستى پەكەرن ۋە ۋە خانۋەيەكدا پىكەۋە دەزىن... ۋە كاروبارى كۆمەلەكارى
 ھابەش ئەنجام دەدەن.

بە شىۋەمەكى دىكە (فان شىلد) ئامازە بە خىزان دەكات كە بىرىتىيە ۋە زىانى پىۋا ۋە ۋە نىك
 پىكەۋە ۋە سەر بىنەما پەيۋەندى ھابەش كە كۆمەلەگە رىگە پىداۋە چەند ماف ۋە ئەركىكى
 كۆمەلەپتە لىدەكەۋىتەۋە لەگەل چاۋدېرى ۋە پەروەردى ئەۋ مەندالەنە ئەۋ پەيۋەندىمە بەرھەم
 دېن. ھاوسەرگىرى پىئاسە زۆرى ھەيە كە لىرەدا بوارى ئەۋەمان نىيە ئامازە بە پىئاسە ۋە چوۋنە
 جىياچىكانى بىكەن، بەلام بە پىي زۆرىمە پىئاسەكان، ھاوسەرگىرى ۋە شىۋەمەكى ئاسايدا، بىرىتىيە
 ۋە پەيۋەندىكى ياسايى ۋە نىۋان پىۋا ۋە نىكى پىگەشتو ۋە كۆمەلەك ماف ۋە ئەركى لەسەر

دادمەزرى. ھەروھە بەۋە پېئاسە گراۋە كە: بىرىتى يە لە پەيمانىك كە لە رېگىمەۋە خىزان پىك دەھىنرى، ۋاتە سەرمتايىكى ياخود پېشەكىمكى سىروشتى يە بۇ خىزان، ھەرچەندە سىروشتى ئەۋ جۆرە پەيمانەش لە كۆمەلگەمەۋە بۇ كۆمەلگەمەكى دىكە دىگۆرى.

هاوسەرگىرى بە بۆچوونى زۆربەى زانايان، دىزگايەكى كۆمەلەيتى گىرگە، ھوكم و ياسا ۋ بەھەى تايىبەت بەخۇى ھەيە، لە كىلتورىكەۋ بۇ كىلتورىكى دىكەش جىاۋازى و تايىبەتمەندى خۇى ھەيە.

لەۋ پېئاسانەى سەرۋە دىگەينە ئەۋەى گە خىزان: بىرىتىە لە بونىادىكى كۆمەلەيتى گە لەسەر پەيۋەندى خىزمايتى دامەزراۋە (پەچەلەك و ھاسەرگىرى)، لە كۆمەلەك پەيۋەندى كۆمەلەيتى كە ھەرھەنگى كۆمەلگە دەستىشايان دىكەت، لە نىۋان ئەۋ خىزانەى پىكەۋە دەزىن و كارلىك دىكەن، ۋەك يەكەمەكى يەگىرتوۋ.

هاوسەرگىرى ۋەك دىزگايەكى كۆمەلەيتى: ھاسەرگىرى ئەۋ دىزگا كۆمەلەيتەيە گە رېگە بە دوو مەۋى پىگەشتوۋ دەدا كە سەر بە دوو رەگەزى جىاۋازن (نەۋمى) كە خىزان پىكەۋە بىنن ۋەپىكەۋە بىزىن. بەلكو زاۋىش بىكەن و ۋەچە بىخەنەۋ، ئەۋ ۋەچەيەش بە تاك و توخى ئەۋ دىزگايە بىزانرى و لەلەين كۆمەلگەۋە دانى پىدەبىرى. ھاسەرگىرى پەيۋەندىكى شەرىى ياخود ياساى يان كۆمەلەيتەيە كە كىلتورى كۆمەلگە دانى پىدەدەنى.

شاينى باسە كە ھاندەرى ھاسەرگىرى گىرگەيكى زۆرى ھەيە بۇ بىناغە لەسەر دانانى پەيۋەندى ۋ رەفتارى ھاسەرەكان لە ناينەدا. بۇ بەردەمبەۋىنى ژيانى ھاسەرگىرى ۋ دووربەۋون لە كېشەۋ مەترسىمەكان، گىرگە ھەندىك خەسەلت لە ئافرىقا بۋونى ھەيەت. ئەۋ خەسەلتە بىنەپتىانەش گە لە ئافرىقا ھەيە، جۋانى و ناينەدارى و كچىتى و تەمەنىكى دىارىكراۋە يان نىزىكە لە تەمەنى كۆرەكە. لە كۆرەشدا ناينەدارى و ئاكارى بەرزو تۋانەى بەرپۋەبىرنى خىزان خەسەلتى بىنەپتىن، بى گومان لە ش ساغى ۋ تەندىروستى جەستەيى و دەرونىش مەرجىكى گىرگە ۋ پىۋىستە بۇ ھەر يەكەكىيان.

لەۋ بارەيەۋە د. ەمر پەتى دەلى:

هاوسەرگىرى: پەۋسەيەكە كە لەبەردەم خەلكىدا دىبەستىت بۇ تەرخانكرنى سىقەتە سەرەكەكانى خۇشەۋىستى بۇ يەكتە. دەتۋانن بلىنن (ھاسەرى) ۋاتا: ھابەشى لە سەرىن

(باليف) ، (سەرىناۋ). ياخود ھاۋىيەشى سەرجى، بىمۇتايەمكى تەر ھاۋىيەشى لە ژيانى خىزانىدا. لە ھاۋىيەمكى پەيمانى ئارامبەخشى، ئارەزوۋ دىگۈرۈپت بۇ خۇشەۋىستى. لە لايەمكى تەرۋە ھاۋىيەمكى پەيمەرە بۇ خۇشەۋىستى ۋ گەشەمكى، چۈنكە بە بىرەۋامى لە ھەۋلىيە بۇ بىمۇستەھىننى يەمكىۋىنى راستەقىنە لە نىۋان ھەردوۋ خۇشەۋىستەمكى.

پەيمانى ھاۋىيەمكى: بىمۇشەركى ۋ ئاھەمكى بۇ دىگىرۈپت، بۇ خۇشەۋىستەمكى لە بىرەۋامى نۆينەرنى ھەمۋاندا (ئىنجا شارسىتەنى بىت ياخود ئاينى ياخود ھەردوۋىيان) بە ئامادەۋىنى گەۋامى دەرمان رادەمكىمەن ۋ دەرەۋىيەن. لەمىر ئەۋمى مەۋە بە سەۋىتى خۇى بوۋەۋەمىكى كۆمەلەيتە، بۇيە پەيمانى ھاۋىيەمكى چەسپاۋى خۇى ۋەدەست ئاھەننىت تەنھا بە راگەياننى نەبى بىرەۋامى بە كۆمەلەنى خەلگە.

كۆمەلەنى لە زانايانى تىرى كۆمەلەنى پىنەسى خىزان بەم شىۋىيە دىگەن: خىزان بىرەيتە لە خانەمكى زىندوۋ، پىكەتوۋە لە باۋك ۋ دايك ۋ مىندالەمكى، يان تەنھا پىكەتوۋە لە دايك ۋ باۋك، ھەمىيەمكى لەمىر ئەۋمى مەۋە بە سەۋىتى خۇى ھەمى لە كەيان ۋ بوۋى ئەۋمى خىزانە، كارىگەريان لەمىر خىزان ھەمى ۋەيان خىزان كارىگەرى لەمىر ئەۋمى تاكە ھەمى.

لە زانەنى كۆمەلەنى، خىزان ئەۋمى خانە سەمكىيە لە كۆمەلەگە ۋ گىرەتەن پىكەتەنى سەمكىيە، ۋ پىكەتوۋە لە چەند تاكىك كە پەيمەنى نىزىكى ۋ سۆۋۋ بەزەپى پىكەمەيان گىرۈ دىدا، ۋە خىزان بەشەلە لە چالەكەمكى كۆمەلەگە لە ھەمۋە بۈرەمكى مەندى ۋ روۋى مەنەۋى ۋ ئابۋورى.

پىنەسىمكى تىرى خىزان: بىرەيتە لە بىمەككىشتەنى نىۋان ھەردوۋ ھاۋىيەمكى بە مەبەستى ھەنەمكىيەمكى مىندال ۋ چاۋدەرى كەرنەيان ۋ زىاندەنى ژمارەنى كۆمەلەگە بە بىرەۋامى كە زۆر پەيۋىستە بۇ بىرەۋامى بوۋى ئەۋمى كۆمەلەگە لە ژياندا.

ئەم پىنەسىمكى كارۋ ئەمكى خىزان دىارى دىگەن كە:

۱- پەيمەمكى ئەمەمكى خىزان تىيادا ھەست بە سۆۋۋ خۇشەۋىستى دىگەن.

۲- ھەردوۋ ھاۋىيەمكى ئەۋمى غەرىزە فەيتە تىر دىگەن لە روۋى جەستەيەۋ.

۳- ھەردوۋ ھاۋىيەمكى ئەمكى بىرەۋى چاۋدەرى بىرەۋمى ئەۋمى بىمەككىشتە دىگەن لە نىۋانىدا ئەۋمى مىندال ۋ ئەۋمى دۈرۈۋە.

باسى دووھم: گرنگى پرۇسەى ھاوسەرگىرى و ئامانجەكانى

ئايىنى پىرۇزى ئىسلام گرنگى زۆرى بە خىزانداۋمو ھانى گەنجەكانى داۋە كەوا زوو پىرۇسەى ھاوسەرگىرى ئەنجام بىدەن، بۇ پاراستنى شەھوت و نەفسى خۇيان، ۋە ھۆكارىكى زىادىۋونى بەرمەكتە رزق ۋ پۇزىيە. خۋاى گەورە دەفەرمۇئى: ﴿وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُعْنِهِمَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ النور: ۳۲، ھەروھە پىغەمبەرى پىشەۋامان ھانى گەنجەكانى داۋە كەوا ئەۋمى لە تۋانای دايە ھاوسەرگىرى ئەنجام بدات چۈنكە ھۆكارى جاۋبۇشىن و پاراستنى ئەندامى زاۋىيە. ((يا معشر الشباب من استطاع منكم الباءة فليتزوج، فإنه أغض للبصر وأحصن للفرج...))

بەرىز د. عبدالله محمد قادر ژمارىيەكى لە ئامانج و سوۋدەكانى ھاوسەرگىرى بۇ نوسىۋون بە كورتى لەم خالانەى خۋارەۋە خۇى دىگىرتەۋە:

يەكەم: پەزماەندى خۋاى گەورە ئى نىزىكىۋونەۋەيەتى و سۈنەتى ھەموو

پىغەمبەرەكانە كەوا ھاوسەرگىرى بىكەن، بەم شوپىنكەۋتە خىرت بۇ دەنوسرى.

دووھم: پاراستنى ئەۋمەكانە و ھۆكارىكە بۇ زىادىۋونى ئەۋمى دۋارپۇز وناۋى بىنەمالەۋە خانەۋادە و بەھىزگىرنى كۆمەلگەيە، ھەروەك پىغەمبەرى خوا دەفەرمۇئى: (ھاوسەرگىرى بىكەن تاۋەكو ئۈمەتى من زىاد بىت) ۋە لە ھەروۋەدەيەكى تردا دەفەرمۇئى (لەۋانەيە مىدائىكى بىت بىتە ھۆكار بۇ پىرگىرنى زەۋى بە وشەى لا الە الا الله).

سەيپەم: ھاوسەرگىرى نىۋەى ئىمانە: چۈنكە بەم ھۇيەۋە ھەردوۋ پەگىز خۇيان دەپارىزن لە كارى ناشىۋاى ۋەك تەماشاكردن و زىناۋ كەۋتە ناۋ فەسادو بەد پەۋشتى، ھەروەك پىغەمبەرى پىشەۋا ھەروۋەيەتى (ھاوسەرگىرى نىۋەى ئايىنە، تەقۋاى خوا بىكەن و خۇشتان بپارىزن لە نىۋەكەى تر).

چۋارەم: پاراستنى كۆمەلگەيە لە بىلاۋىۋونەۋەى بەد پەۋشتى و فەساد بەتايىبەتى بۇ خۇپاراستن لە نەخۇشەكانى جىنىسى گە ئىستا زۇر بىلاۋ بۆتەۋە، ۋەك سوزمەك و ھەرمەنگى ھەۋكردنى جەگەرى فايرۇسى و ئايدىز ۋ زۆرى تر لە نەخۇشەكانى بەكتىرى ۋ فايرۇسى و كەپۋەكان.

پېنجەم: دوور كەوتنە لە ناو ھەوسەنگى دىرونى ۱ نەخۆشەكانى دىرونى ۱ خەمۇكى ۱ خەو زىران و پەشىوى.

شەشم: ھۆكارىكى زىادبوونى پزق ۱ پۆزىيە، ھەروەك پېغەمبەرى پېشەوا ﷺ ھەرموويەتى: (مال بۇ خۆتان دابىنن، سەرچاوى پزقە). ھەروەھا ھۆكارى زىادبوونى چاكەو ھەسەناتە.

جەوتەم: خۆشى و كامەرانىيە: ھەروەك پېغەمبەرى پېشەوا ﷺ ھەرموويەتى: (لە خۆشە گەورەكانى ژيان ئافرىتىكى چاك وپاكە).

ھەشتەم: پەشت بەرزى وگەيشتن بە پەلى بەرزى ئەخلاق لەناو كۆمەلگە.

نۆيەم: پەنگەختن و كۆنترۆلى چالۆكى جىنىسى و پاك راگرتنى.

دەيەم: پەھىنانە لەسەر ئەرگى لېپەرسراويەتى وچۆنىيەتى بەرپۆمەردن.

يانزەيەم: بەرجەستەكردنى ماناكانى ھاوسەنگى كۆمەلەيەتى ۱ روخى پەكەو ژيان و ھاوگارى.

دوانزەيەم: ھاوسەنگىرى بىكە و دەرەنگ بەرە لە وتەكانى د. عومەر پەتى:

توئىزىنەويكى نوئى دەريخستوو، دروستكردنى خىزان مەترسى مردنى پېشوخەت ناھىيەت بەتايبەتى لە نىو ژاندا. بە پېچەوانەى ئەو وتەيەى كە گوايا خستەنەوى منداڵ تەمەن گورت دىمكاتەو، دىمكەوتەو كە پېچەوانەكى راستە. ھەروەھا توئىزىنەو دەريخستوو مردنى پېشوخەت بەھۆى نەخۆشى دل و شىرپەنجە و پوداوى لەناكەووە لە نىوان ئەو ئافرىتانەدايە كە بى منداڵ ماونەتەو، چوار ئەومەندە بوو بە بەراورد لەگەل ئەو ئافرىتانەى كە خاومنى منداڵى خۇيان بوون. ھەروەھا بە رىژى ۵۰% كەمتر بوو لەو ئافرىتانەدا كە منداڵيان ھەلگرتۆتەو. بەھەمان شىو رىژى مردن دوو ئەومەندە بوو لە نىوان ئەو پياوانەدا كە ژيانى ھاوسەريان پەكەھىتەو، ھەروەھا رىژى نەخۆشەكانى مېشك جىاوازی نەبوو لەو خىزانانەدا كە منداڵى خۇيان ھەبوو، يان خاومنى ھىچ منداڵىك نەبوون.

باسى سىيەم : بىنەماكانى دامەزراندنى خىزانىكى ئاسوودەو سەرکەوتتو.

بۇ ئەۋەى ھاوسەرگىرى لە سەر بىنەماى زانستى ۋ ژىرانە دىبەمىزى وبتوانى سەرکەوتن و باشە رۇزى روناكى بۇ مسۆگەر بىرى پىۋىستە ھەندىك ھەلومەرج لەبەرچاۋ بگىرىن. بەرىز د. عبدالله خورشيد لەم بارمىمەۋە باسى ئەۋە بىنەمايانەمان بۇ دىمكات ۋ دىلى:

يەكەم: لە كاتى ھەلبىزاردن:

۱- پىۋىستە جوانىمكى مام ناۋەندو ژىرى و ھەستى بەرپرسيارىمىتى ۋ بەھاۋ پابەندىبۈۋى ئاكارى ئاينى لەبەرچاۋبگىرى، چ لەلايمەن كۆرەكەۋە ياخود لەلايمەن كەچەكەۋە.

۲- نىزىكى ھاۋسەنگى لەبەرچاۋ بگىرى، لە پۈۋى پەلەۋپايەۋ بېرۋانامەۋ ئاستى ئابۈۋرى ۋ تەمەن و ژىنگەۋ...تاد. چۈنكە تەسك كىرەنەۋە مەۋداۋ جىياۋزى نىۋان ھاۋسەرەكان لەدۋاى پىكەينانى خىزان كارىكى ئاسان نىيە.

۳- باشىر ۋايە لە ھەلبىزاردنى ھاۋسەردا(كەچ يان كۆپ) ھەندىك شارمەزايان لەبارەى يەكترەۋە ھەبى، لە پۈۋى دىلو بىر كىرەنەۋە ھەلسۆكەۋە و ھەندىك بابەتەكانى ژيانى رۇزانەى ناۋ خىزانىش، چۈنكە مەۋە تا رادىمەكى زۆر دىمكەۋەتە ژىر كارىگەرى ژىنگەۋە، بە تايبەتەش خىزان و خىزانى نىزىك و گەپرەك و ھاۋپىيانى قوتابخانەۋ و كارو..تاد.

۴- ھەر دوو لە ھاۋسەر، بەباشى و رەبىنەۋە لە خەسەلت و تايبەتەمەندى كەسى بەرامبەر، بەلام ھەرگىز بەتەماى ئەۋە نەبىن كە ئەۋە كەسە دىمكاتە ئاستى خاۋازاۋى ۱۰۰%. لەبەر ئەۋەى مەۋەۋە ۋ فرىشتە نىيە، واتە بى كەم و كۆپى نىيە.

۵- لە خالى جۈارەمەۋە دىبىت دوو ئەنجام بە دەست بەيىنىن، يەكەمىيان: ئىمەش ھەلەۋ كەم و كورتى لە خۇماندا لەبەرچاۋ بگىرىن بۆيە بەرامبەر بەبى ھەلە نەبىنىن، پاشانىش پىۋىستە ھەۋلى چاكرەنەۋە ھەلەكانى بەرامبەر بىرى ۋ ھەمۋار كىرەنى تىدا ئەنجام بىرى.

۶- ھەندىك چار رەنگە بۈۋى خەسەلتەك لە بەرامبەردا ھەلەۋ تاۋانىك نەبى، بەلكو ئەۋ خەسەلت ۋىرو بۇچۈۋە لە ژىنگەيەك بۇ ئەۋە دروست ۋ ۋ بۆى ھەيە لەگەل پىكەتەى خىزان لەۋ خەسەلتانە دورو بىكەۋەتەۋە. رەنگە بەرامبەرىش ھەمان رەخنەۋ ۋىرو بۇچۈۋى نەرىيان لە بارى ئىمەۋە ھەبى ۋ پىۋىست بىكات ئىمەش ھەمۋار كىرەن لە خۇماندا ئەنجام بىدىن.

۷- زۆر بەزمى وراستەوخۇ ھەلەكانى بەرامبەر گمورە نەكەينەو، ئەگەرچى تەنانەت لە بىروبۇچوونى نەينى وتايىبەتى خۇشاندا بى، چونكە ئەو جۆرە بىرگىرنەمىيە لايەنە ئىجابىيەكانى لەلا كال دىكاتەو ۋ چاومپروانى چاگەمان لەلا كەم دىكاتەو.

۸- لە ھەموو كارىندا، بەتايىبەتەش ھاوسەرگىرى، راويزكردن بە خەلگى بە ئەزمون وشارما وئىسوز، كارىكى زۆر پىويست و گىنگە، چونكە دواگەوتن ۋ پرس ۋ راويزىكى چەند رۆزە بىنچىنەيەكى پتەوترو زمىنەيەكى لە بارتەرت بۇ دەرەخسىنى.

۹- بە ھىچ شىومىيەك لە راپوردووى ئەو كەسە نەكۆلىتەو، بە تايىبەتى لە خودى خۇى بە شىومىيەكى راستەوخۇ، چونكە مەلۇم بى ھەلەو كەم ۋ كورى نىيە. مادام بەگشتى راي لىيى وپرس وراويزت كىردى... خۇت مەخمەرە ھەلۆيىستىك كەسبە ھەلەكانى وەرگىرى ۋ بىيى قايلىبى و پاشانىش ئەو ھەلەنە دىبارە بىنەو، يان بەوچاوە بەردەوام تەماشاي بەكى.... يانىش كە ھەلۆيىستىكت لى بىيى وپىشتە دانى بەو جۆرە ھەلەنە نەنابوو، ئەوجا بزانى كاتى خۇى دروى لەگەن كىردووى.

۱۰- باشتە وايە ھەندى بابەت لە نىوان كوپو كچ باس بىكرى وپىككەون لەسەرى. واتە بىناتانانى ژيانىك كە بە دلى ھەردوولا بىت شۆينەوارى بىرو بۇچوون ۋ ھەلەسووكەوتى ھەلەى راپووردوو كارىان تى نەكا.

۱۱- ھەر يەككەك لە دوو لايەنەكە، پىويستە ھىچ كامىكىيان ئەزمونىكى تالى راپوردوو نەھىنە بەرچاۋ. بۇ ئەمۇنە شەكستى خۇى يان خىزم يان دراوسىيەك نەھىنەتە بەرچاۋ لەگەن ھاوسەرمەكى. بۇيە پىويستە ئەو جۆرە بىروبۇچوونە خراپانە لە مېشكى خۇى دەرېكات ۋ باش بزانىت لە ھەموو دونىادا دوو كەس دىقاۋ دىق بەيەك ناچن.

۱۲- با كەسى نامادەبوو بۇ ھاوسەرگىرى پىگە نەدا بە كەسى تر كە خۇيان لە ھەندىك شت ھەلەقۇرتىن، ئەگەرچى كەسى جىگەى مەمانە وراويزپىكراویش بىت، چونكە ھىچ كەس ناتوانى بەردەوام بە چاۋى خەلگى شەكانى بىيى، بە تايىبەتەش ھەندىك خەسەلت و پىنگ و پرووى جەستەو جوانى و مىزاج و كەسايەتى لەبەرگىردنى جىل و بەرگ ۋ شىۋازى رەفتارو ھەلەسوگەوت ۋ ناستى رۇشنىرىتاد.

دووم: له دواى پىكهيئانى هاوسەرگىرى و دامه‌زاندنى خىزان.

۱- له سمرقاه و مكو مرقىكى تازه ۱۱ دىزگامىكى و مكو خىزان، پىويسته نىشارمىزى وهه‌لو كىم ۱۱ كورپى به بابمىكى ئاساىى بزىنىن ۱۱ له يەكترى به بىانو نىمىن ... واته هەردوو هاوسەر دىرفەت و كاتىك بىرەخسىن بۆ يەكتر تاومكو له‌گه‌ل بارودۆخى تازەى خىزاندا دىگونجىن وراىن.

۲- هەر كاتىك هەستت به هه‌له و كىمى كورپى بىرامبەرت كورد پىويسته بىر له چەند شتىك بكىتهوه:

ا- ئەمىش سەرنجى هەندىك هه‌لو كىم و كورپى تۆى داوه، جا باسپان بكات پان نەيكا.

ب- ئەو هه‌لانه هى ژىنگى پىشوویمى و پىنگه به چاو لىكرىنى تۆو خىزانەكەت باش ماومىكى كەم دىفتارو گوشتارو بىروبوچوونى خۆى چاك بكاتهوه.

ت- ئەگەر ماومىكى پى بچى و له هه‌لكانى بەردەوام بوو، ئەوا به شىوازىكى مەنتقى ۱۱ ژىرانه هه‌لو كىم و كورپەكانى بۆ چاك بكەيتهوه بىبى بىرەندار كىردن و ئازاردانى هەست و دىروونى.

پ- هه‌لكانى زۆر كەمورىو نەشان نەدى و تىبى بكەيمى كە هەموو كەس هه‌له دىكات و تۆش نامادى هه‌لكانى خۆت چاك بكەيموه، كاتىك هاوسەرمەكت ئاگادارت دىكاتەوه.

۲- له كاتى كىشەو نەگونجان له سەر هەر بابمىكى هەولبە بهو شىومىه بدوونى و پىنگه چاره بدۆزىتهوه: ۱۱ بىرامبەرمەكت لىت وەرگى و باشرىشه وابزانى كە له ئەنجامى گەفتوگۆ له‌گه‌ل تۆدا خۆى چارەسەرمەكى دۆزىتهوه.

۴- ئەگەر ناچار نەمىن هىچ كاتىك كىشەكانتان نەبەنه دىرومى خىزان و خەلكى تىكەلى بابەت و ۱۱ دىكارىمەكانى ژيانتان مەكەن، مەگەر ناچار بن و هىچ چارەسەرنىك بۆ ئەو كىشەيه نەدۆزنەوه... ئەو كاتىش كەسانى دىسۆزو شارمزاو به ئەزمون بكەنه پراويزگار ۱۱ هەلگى رازتان.

۵- جارى وا هەيه كىشە له بىزارى دووباره بوونەومى ژيانىكى ئاساىى بى گۆران پەيدا دىبەت (واته رۆتىن)، بۆيه سەردانى خزم و برادەرى باش و خەلكى خاوم ئەزمون كىشەكەتان لەبەر چاو سووك دىكات، پىنگه سەيران ۱۱ دىرچوونى دەرەوش به سوود بىت لىردا.

۶- ھەرىكەت لە ھاوسەرمگان پېۋىستە پېگە نەدەت بە خەلگى يان كەس وگەر كە خۇى لە كاروبارى ناو خىزانە تازەمگەتەن ھەلبۇرتىتى، گەر چى نىيازىشى باش بېت، مەگەر پېدانى نامۇزگارى و ئاراستەكار بۇ ھەر يەككە لە ھاوسەرمگان بە تەنھا، يانىش بە شىۋازى پېكو پېك وپەسمەن لە لايمەن ھاوسەران.

۷- خۇ پېچەككردن بە زانىارى ئاينى و دەروۋنى وگۇمەلەيتى ۋ خىزانى، چۈنكە نەزانى ۋ نەشارمايى كېشەو گىرتى زۇر لەناو خىزان و لە نىۋان ھاوسەرمگاندا بەدى دەھىتى.

۸- ناو بەناو بۇنەمەك بىكرىتە بىانوۋ بۇ پېشكەش كىردى دىارى بەمەكتى، دىارىش كارىگەرى زۇر سەمىرى ھەيە لە نوپىكرىنەمەى بېرەمەرى خۇش ۋ نوپىكرىنەمەى تېرۋانىنى ئىجابى بەرامبەر بە يەكتى، بەتايىمەتى بېرەمەرى ھاۋىمەش ۋەك مازە كىردن ۋ گۈستەنەمەى سەفەر ۋ...تاد.

۹- ستايش كىردى ھاۋسەر لەلايمەن ھاۋسەرمگەمەۋە لە بەردەم خىزم و مىۋان و كەسانى نىزىك و دىۋىزى ھەردوۋلا، كار لە دىل و دەروۋنى دىكەت و خۇشەۋىستى لا زىاد دىكەت.

۱۰- بۇ ئافرىت ۋاچاكە ھاۋسەرمگەى ناۋبەناو ستايشى جۋانى خانەدانى و دەستۋاخۇشى و دىۋىزى و دەست پەنگىنى بىكرىتە، بەلگە دەبىت بېسەلەننى كە چاۋى ئەۋ پىاۋە ھىچ ئافرىتەكى تىرى ۋەك ئەۋ نايمەتە بەرجاۋ. ئافرىتەش دىتۋانى بە پىاۋمەتى ۋ ئازايمەتى ۋماندوۋوۋون لە پېناۋى خىزانەمگەى ستايشى بىكەت و خۇشەۋىستى ۋ دىۋىزى خۇى بەردەۋام بۇ تازە بىكەتەۋە.

۱۱- كاتىك كېشەمەك دىۋىت دەبىت ، پېۋىستە چاكەكانى نىۋان ھاۋسەرمگان پەشت گۈى نەخىرەن و كېشەكانىش نابى لە ھەبارەى خۇيان زىاتەر گەۋرە بىكرىتەۋە...ئەۋەش لەبەرچاۋ بىگرى كە ھەمەۋ كېشەمەك كاتىھە چارەسەرىشى ھەيە.

۱۲- خۇشەم دەۋى لەگەل ھەندىك گالتەۋ قەسەى خۇش، كە ھىچى تېنەچىت، بەلگە دەبىتە ھۇى دىخۇشى ۋ تەبايى و لىك نىزىكەۋونەمەى بەردەۋام.

۱۳- پېۋىستە بەردەۋام لە خۋاتىسان ۋ دادىگەرى و سەتەم نەكردن، چەرى ۋوۋناككەرمەۋى بەردەم ھاۋسەران ۋ مەۋفەكان بى لە گەشت بۋارەكانى ژياندا... دەبى ئەۋەش بىزانىن مەۋفە چى بېچىنى ئەۋە دەۋوۋرەتەۋە، ۋاتە ناكرىت كەسەك كەسى بەرامبەرى خۇش نەۋى ۋ قوربانى نەدا لە پېناۋى تەبايى و خۇشەۋىستى بەرامبەرمگەى ۋ چاۋمەپى ئەۋەبى كە بەرامبەرمگەى خۇشى بۋى ۋ گۈيرەيەلى بى ۋنارامى ۋبەختەۋەرى پېبەخەش.

۱۴- بۇ ئەمەلى گول بۇن بىكىت ۋ جۈنپەكە بىيىنى پىۋىستە شەتەكە بىيىنى، ئەمەك بەپىچەوانە... بۇ چاڭكەو خۇشەۋىستى و ئارامى بىخەشە، تاۋەكە كاردا ئەمەلى جۈن ۋ گول ئا لى بىيى. گوتراۋىشە ئەمەلى دىك بىيىنى گول نادور ئەمەلى.

۱۵- ۋ كۆتايىدا پىۋىستە لە ژيانى ھاسەرگىرىدا ھەمىشە گەش بىيىنى ۋ گومانى باش سەرگەردەو رېنىشان ئەمەلى ھاسەرگەن بى ۋ بەھىچ شىۋەك بەدىيىنى و بەدگومانى نابىت سەر لە ھاسەرگەن بىيىنى ۋ رەفتارى ھەر شەو ھەلەيان بى ئەنجام بەد، تۈرپى بى ئارامىش بەردەوام ئاكام ۋ رەفتارى خراپ و زىانبەخشى لىدەكەۋىتەمەلى.

باسى چۈرەم: گارىگەرى خىزان لەسەر مندالەكان

پىۋىستە لەسەر باۋكەكان بىن بە پىشەنگ بۇ نەموگانىيان و لەسەر نەموگانىش پىۋىستە لەسەر پىگەم شۈينى باۋكەكانىيان بىرۇن وچاۋلىكەريان بىن لە ئاكار ھەلسۈكەوت ۋ دەرپرېنى وشەو بىرۋاپى جوان.

جلاس پوم دەلى: ھەرچەندە پىگەنىشاندىن و پەرۋەردى مندال بگاتە پۇپكە لەلايەن دايك و باۋكەمە، بەلام نابىت ئەۋە فەرماۋش بگەين كەۋا دروستكردنى كەش ۋ ھەۋايەكى پىر لە خۇشەۋىستى و چاۋدېرى و دادپەرۋەرى و سۆزۈ ناز ھەلگرتن بالىكى زۆر گىرنگە بۇ گەشمى مندال و گەشىتنە ئامانجەكانى. ئەگەر دايك ۋ باۋكان نەمىانتۋانى ئەۋ كەش ۋ ھەۋايە دابىن بگەين بۇ نەموگانىيان، ئەۋا نەموگانىيان مەحرۇم و بېشەش دىكەن لە بەشىكى گىرنگى پىگەياندىن كە ھەرگىز ناتۋانرى بەھىچ شىۋەمەك جىگەى بگىرئەۋە، ھەرچەندە قوتابخانەۋ كۆمەلگەۋ ئاين و داب ونەرىت گارىگەرى ھەيە لەسەر گەشە و پىگەشىتنى مندال، بەلام ھىچ كامىيان ناگاتە ئاستى ئەۋ سۆز و خۇشەۋىستى و ئامىزگىرئەۋەى لە مائەۋە پىۋى دەبەخشىرى.

زانايانى كۆمەلئاسى دەلئىن: ئەۋ خۇشى و سەعادەت و دادۋەرىيە لە ناۋ خىزاندا دەبەخشىرى بە مندال ۋا دىمكات دىلئايى و ئاسۋودمىيەكى بۇ دروست بىت بەناۋ دل و دىۋرونى، دۋاى مردنى باۋكەشىيان ئەۋ ئاسۋودمىيە گارىگەرى ھەردەمىنىۋى وزىاتەر دەتۋانى بەرمەنگارى ناخۇشەيەكانى ژيان بىتەۋە سەركەۋتۋوبى و بەشدار بىت لە چالاكىەكانى كۆمەلە و ھەست بە رۇحى لىپىرسراۋىمەتى بگات.

زانايانى پەرۋەردە زۆر جەختيان لەسەر ئەۋە كىرۋە كەۋا دايك و باۋكان زۆر گىرنگى بە سۆزۈ خۇشەۋىستى بىدىن بۇ مندالەكانىيان، چۈنكە ھەر ئەۋەمە ۋادىمكات دۋورىيان بختەۋە لە دلەۋاۋكى ۋ خەمۇكى ھەروەك پىكخراۋى جىھانى بۇ چاۋدېرى مندالان لە راپۇرتىكىدا بلاۋى كىرۋەتەۋە تايىدا ھاتۋە:

(بىبەشېۋونى مندال بەھۋى نەمانى باۋكى لە مال جا چ كاتى بىت يان ھەمىشەمى بەھۋى مردن، توۋشى خەمۇكى وناھۋسەنگى دىبىت و ھەست بە بى ھىزى وگوناھ دىمكات، دىبىتە خاۋمنى مىزاجىكى ھەلگەپراۋە تۈند، داخۋرانى دىۋونى و ھەستى سۆزى خىزانى كەم دىبىتەۋە لە جىھانى خەيال و ئەندىشەدا دىۋىت، ئەگەر لە قوتابخانەدا بوۋ دىبىنن ھەندىك نەنگى ۋ كەم و

كۆرى لىدىمىز دىمەك دەلىل ۋەك گرانى لە قىسمە كىردىن ۋ خورپەشتى بەد ۋ كورتى لە گەشەى ھەست ۋ سۆز زانايانى پەرمەردە دەلىل: باشتىن مىرات كە باۋگان بۇ مىندالەكانيان جىددەھىلن بىرىتە لەو چەند خولەكەى گە رۇژانە دەپپەخشنە مىندالەكانيان ۋ بەشدارى ژيانيان دىمەن.

زانايانى كۆمەلناسى دەلىل: باشتىن رىگە بۇ پىشگرتن لەسەر لادان ۋلاپى بوونى مىندال بىرىتى يە لە دۆزىنەمۇ باۋگان لەسەر شەقامەكان ۋ كۆلانەكان لە درىنگى شەو ۋ گىرەنەمۇيان بۇ مالىھە.

ئەگەر باۋگان بە ئىمرى خۇيان ھەلسن بەرامبەر مىندالەكانيان لە چاۋدېرى ۋىزىۋى ۋ ھاۋرپىمىتى كىردىن بە شىۋەمىكى دروست ۋ بەردىۋام ئەۋا ئەۋ مىندالە سىفات ۋ ھەلسۈكەۋتى جوان لە خۇ دىگىرىت ۋ دوور دىمەك دەۋىتەۋە لە لادان ۋ خورپەشتى نىزم ۋ كىشەنەنەۋە بۇ كۆمەلگە.

شاعىر ۋ بەناۋبانگ ئەھمەد شەۋقى دەلىل:

ھەتتەۋ ئەۋ كەسە نىيە كە ۋا باۋكى رۇلى كۆتايى ھات لە ھەلگىرتى ھەم ۋ غەمى ژيان بۆتە كەسىكى زەلىل

بەلام ھەتتەۋ ئەۋ كەسىيە كەۋا دايكى ھەيەۋ پىشتىگۈپى خىستۋەۋەۋ باۋگىشى كەسىكى زۇر مەشغول.

بەشى دوۋەم

كىشە كۆمەلەيتى و ئابوورىيەكان

باسى يەكەم:

چەند ھۆكاريكى ليكترازانى پەيوەندى خىزانى

باسى دوۋەم:

پۇلىن كىرىنى ھۆكەرەكانى كىشەكانى ژيانى

ھاسەرگىرى ئەلەيەن زانايانى كۆمەلەئاس و

ئابوورى و دىروئەئاسەۋە

باسى سىيەم:

دريژەي سى كىشە بۇ زياتر بوون كىرىنەۋە

باسى چوارەم:

ھاسەرگىرى ئەلەيكتۇنى و لايەنە

نىگەتەشەكانى ئەۋ جۈرە ھاسەرگىرىيە

باسى پىنچەم:

ھەندىك ئە ئوسلويى كىردارى بۇ

ارەسەرى كىشەي ھاسەرگىرى

باسى شەشەم:

ھەندىك ئە سودەكانى كىشەي

نىۋان ھەردوۋ ھاسەر

باسى يەكەم: چەند ھۆكاريكى ليكترازانى پەيوەندىيەكانى خىزان

بەريز د. عبدالله خورشيد پىسپۇرى كۆمەلناسى ۋ مامۇستاي زانكۇ ھۆكاريكانى لەم چەند خالەمى خوارمۇە خستەروو كە لە كۆمەلگەمى كوردەمۇارى بەدى دىكرىت. ھۆكاريكانىش ئەمانەن: يەكەم: ھەراھەم نەبوۋنى بىنەما سەرمەكەمىكانى ژيانى خىزان، بە تايىبەتى لەلايەنى ئابورى ۋ سەقامگىرى و ئارامىيەمۇ .

دوۋەم: جىاۋارزى ھەلسەفەمۇ بىرو بۇچوۋنى ھەريەكەمى لە ھاوسەرمەكان لەبارەمى ژيانەمۇ. ديارە لەماۋمى دەستگىرانى ۋ پىشترىش ھەريەكەمىكان ئاگادارى بىرو بۇچوۋن ۋ ئارمۇو وخواستەمەكانى ئەۋمى دىكە نەبوۋە، تاۋمەكو خۇمى بۇ ئامادە بىكات لەگەل ژيان و گونجاندا.

سەيەم: جىاۋارزى ئاسۇمى پۇشنىرى ھاوسەرمەكان و جىاۋارزى پىۋەرمەكانىيان لە بۋارى ئابىنى ۋ ئاكارو ئادابى پەفتار. ئەم جىاۋارزىيەش بە پوۋنى دۋمى پىكەمۇە ژيان و كارلىكىرىنى ناو خىزان دىرمەكەۋىت.

چارەم: زالبوۋنى كەسايەتى يەكەك لە ھەردوۋ ھاوسەرمەكان بەسەر ئەۋمى دىكەدا، بە شىۋەمەكى ئاشكراۋ بىرجەستە. ئەگەرچى سەردارى وبالادەستى ھى پىاۋ بى لە خىزاندا بەلام ئەمە ئەۋە ئاگەمەنى كە ئافەرت مەكەچى بەردەمۋام ۋ كۆيە بى لە خىزاندا بۇيە پىۋىستە لىك تىگەيشتن و پىكەۋەتن و گونجان بال بىكىش بەسەر گشت پەيۋەندىيە بەرامبەرمەكانى ناو خىزان. جارى وا ھەيە يەكەك لە ھەردوۋ ھاوسەرمەكان دەيىتە شوپىنكەمۇتەمى ئەۋمى تر، جا بە ئاگادارىمۇە بىت يان بى ئاگايانە، بەلام ھەندى جارى دىكە ھەريەكەمىكان ھەلۋىستى دژايەتى تەۋام و مەردمگىر لەبەرامبەر ئەۋمى دىكە، بى باكانە لە تىكچوۋنى يەكەتى خىزانى و يەكگرتنى، ھەريەكەشىيان لايەكانى دژايەتى بەتۈندى دەست پىۋەدمەگرن و پىشپىكىش لە نىۋانىياندا لە زىادو كەمدا بەردەمۋام دەيىت، دەمە تەقى و بەردەق بەردەق جىگەمى لەمەكتر گەيشتن دىكرىتەمۇ، ئىنجا ھەلۋىستەمەكان تىكەمگىرىن و بۇچوۋنەكان دژ بەيەك دەمىن ومامەلەمۇ كارىيان لەگەل يەك دىكەۋىتە قەيرانەمۇە بارگىزى زۆر تۈندۈ تىز دەمى و ھەپشەمى ھەرمىس ھىنانى بونىيادى خىزانىش دىمكات.

پىنچەم: دىركەۋىتى ھەندىك ئاراستەمى تاگكەرايى و خۇۋىستى، بە شىۋەمەكى ئاسايى ژن و مىرد لەسەرمەكانى ژيانى ھاوسەرمەكتىدا، زۆر دىگەرمى ژيانىكى پىر لە خۇشى و ھاوسەرمەكتى بىن كە لەسەر بىنەماي ھاۋكارى و دىلسۇزى و خۇشەۋىستى بەرامبەردا دىبەمەزرايى ، بەلام پەيۋەندى بە

جېھانى دىمرومىيە بىتايىمىتىش گە ژىنەكە لە دىمروە كار بىكات، چىندان ئىزمون ۋ بارودۇخ ۋ لادان لەلايىن خەلگى دىكە دىمىت، ھىموو ئىم ئىزموون ۋ تىيىنىيەنە دىمىتە ھۆى پىمىداپوونى ھىندى بىرو بۇچوونى مەزىندىمىكراو (خىيال) لە ژىانى ھاوسىرىتى دا. ئىمجا بۇچوونە كەسىتى يەكان دىمىكەون و ھىرىمەكك لە ژن و مىردىمەكە دىست دىكات بە دىمىزانىنى ژىانى تايىمىتى خۆى، لە گەل كۆمەللىك مەيل و ئارمىز ۋ بۇ ئاراستى تايىمىتى، لە سىر بىنچىنەمەكى تاكە كەسىمىتى دوور لەمىرژومىندى خىزانەكە. ئىم مەيل و ئاراستە تاكە كەسىمىتىش بىرمەمىرە ھىراوان دىمىن، تاكو زىان بە يەمكىتى خىزان دىمەمىنى، ئىم يەمكىتىمى كە پىيوىستى بە ھاوگارى و پالپىشتى كارى ھاوبەش ھىمە، لەگەل بال كىشانى ھاوسۆزى لەگەل بىرامىمىردا.

شەمشەم: مەيلى جوتىبىنىش كارىگەرى ھىمە لە زىادىپوونى بارودۇخى بارگىزى، نەمەش چەند لايمىتىكى ھىمە، وەك: جىياوزى تەمەن و پىمىداپوونى چەند نەخۇشىمەكى دىروونى و پىيوىست بە زاوزى ۋ ئارمىزوى تىوانى جوتىبىوون... تاد.

چەموتەم: ھىندى ھەلەسوكەوتى نا ئىسايى بە ھۆى لاوازى مىشك و ھىمەس ھىنانى ەمەلى ۋ نەخۇشىە دىرژخايەنەكانەمە.

ھەمشەم: ھىندى خۆى زىانەخىش و لادانى پەفتارو پىوالمەكانى پەفتارى دوور ۋ نادابى گشتى. ئىم جۆرە خوو پەموشتانە يەمكىك لە ھاوسىرىكان دوور دىمخاتەمە لىمى دىكە و بىمىناچارى نەمى و پىكەمە كۆنابىنەمەمە پىكەموش ھەلەكانەمە مەگەم بە ئاخ و ئۇف و دىلگەرانىمەمە نەمىت.

نۆيەم: نەمانى سۆزە خىزانىمەكان: جارى وا ھىمە كە سۆزى ھاوسىرىتى لەلاى يەمكىك لەم دوو ھاوسىرە كۆز لاواز دىمىت، لە بە ھىر ھۆيەمەمە بىت، پاش ماومەك كە زۆر بىت يان كەم ئىمجا ژىانى ھاوسىرىتى بىتال دىمىت لە خۇشەمىستى وسۆز، تارمايەمەكى قورس داپىمەموشى. ئىم ووشكىمەش لەگەل سىروشتى ژىانى ھاوسىرىتىدا ناگونجى ئىمجا دىمىك بى يان زوو دىمىتە ھۆى دانانى سىنورىك بۇ پىيوىمىدىيە ھاوسىرىمەكان وىە ھىر شىيەمەك بىت كۆتايى بى دىنى .

دىيەم: ھىندىك جارىش توندو تۆلى سۆزە خىزانىمەكان ۋ كەپەمىدىنى ھەلچوونى پىيوىست بىمە سۆزانە و دىلپىيوىمىدىپوون و بىمەتى لەم شىيەمە، دىمەنە ھۆكارى پەستەمۇخۇ لەمىمىداپوونى (گىزى) و زىادىپوونى توندوتىزى چەنكە وردى لەمەق و حساب كەردن لەگەل پىاودا لەناو خىزان ۋ لەدىمەمىمىدا، وە زۆرىش دىلپىيوىمىدىنى لەمىكەلەلە ۋ ھەلەسوكەوتى لەگەل خەلگىدا و

بەدۋادچوون و جوۋلەو كېي و ئىككىنچى تايىمى بۇ ئاراستەكان...ھەموو ئەو كارانە، زيان بە
پەيۋەندى ھاسەرى دىگەنن و وادىكات گە ھەرىكە ئەو دوو ھاسەر» ھەراسان بى بەۋى دىكەو
يەكترى تاۋانبار بىكەن بەۋى كەبەرەمبەرىكە بىتەۋان نىيەو بى ۋەفائە، بۇيە دىلپەۋىوون »
خۇشەۋىستى لەرەمبەدەر ، كۆمەلىك گومان و بىرى خراپ كەبەۋىيان نىيە دەرۋىزىنى ئەو جۇر»
گومانانەش روۋنى پەيۋەندىيەكانى ھاسەرىتى دىلەقەتتى » لىلى دىكەت.

يانزىيەم: خۇھەلقورتاندىنى خىزان خىزان لەپەيۋەندىيە ھاسەرىيەكان، يان جۇرىك
بەدۋارىكىردىيان لە ژيانى خىزاندا. ئەمەش بەۋى ئەزموون » ئامارگىرى زۆرمە دەرگەۋتوۋە گە
ھۆكارىكە شوپەۋارى زۆرى ھەيە لە زىادىكىردىنى بارگىزى خىزاندا...پەنگە كىشەي نىۋان بووك »
خەسۋو لەناو چەند خىزانىكە بېچىتە ناو ئەم جۇرە ھۆكارمەم ئەگەرچى كىشىكى ئەۋتۇى نىيە.

دوانزىيەم: ھاپى و دراۋسى، پەنگە ئەمانە پۇلى ترسناك بېيىن لە پەۋى ژيانى خىزاندا ۋە
خۇھەلقورتاندىيان لە پەيۋەندىيە خىزانىيەكان بېيىتە ھۆى پەيدابوۋنى (بارگىزى) » زىادىۋوونى
تەندو تىزىمەكەي. زۆر گۆيمان لىدەبىت كە زىادەپۇى » بى پەردەيى لە پەيۋەندىيە
بەرەمبەرىيەكان لەنىۋان ھاپى و دراۋسىيەكاندا يان لەنىۋ خىزاندا، ۋە خۇھەلقورتاندىيان لە
كارو بارى يەكترى، چۇن بوۋتە ھۆى ئەنجامى ئەۋتۇ كە پاشەپۇزى دىلپەكەرەۋە نىيە.
ئامارەكانىش ئامازە بەۋە دىكەن كە زۆرەيەيان بە لىكترەزىنى خىزان » ھەرسەپەننى گۇتايى دىت
زۆر بەخىرايى.

سىزدەم: نەبۋونى، يان كەمى ھۆكارو ئامرازى ھەسانەۋە » كات بەسەر بىردن و وشكى
مامەلەكىردىنى ئەنئەمانى خىزان لەگەل يەكترى، ئەمانە دىبەنە ھۆى ھەناسەتەنگى و چەند
قەيرانىك، ئەمجا دىبەنە ھۆى بارگىزى لەناو خىزاندا.

چواردەم: نەبۋونى چەند خەسەلتىك، ۋەك: ۋەفا » ۋەلسۆزى » روۋنى پاشكاۋى و پاستگۇيى
لەھەلسۆكەۋىكىردىنى ھاسەرەن لەگەل يەكترى...ئەمەش پەنگە مەبەستىلار يان بى مەبەست
روۋبەتە، لەئەنجامى ئەزانى و پەي پەنەبىردن و نەبۋونى بەرچاۋ روۋنى بۇيە باروۋخىك دىبىتە
ھۆى ئاشكەرابوون و دەرگەۋىنى پاستگۇيى و ئاشكەرابوونى نىيازخراپى » مەبەست خراپى، ھەروەھا
نەبۋونى ۋەفا و دىلسۆزى، لەكاروۋبارى خىزاندا روۋن دىبىتەۋەم، جا چ لەلايەن مېرد يان ژن يان
مىندالەكانەۋە بى، ئىتر پەنگە پەۋىستى بەروۋىكىردەۋە نەبى گە ئەم جۇرە بابەتەنە چۇن دىبىتە
ھۆى دىلەنگى » تۆۋى دوۋبەرمىكە دوۋروۋىيى لەناو پەيۋەندىيە خىزانىيەكاندا دىچىتى.

ئەمانە چەند ھۆكاریكى بارگىزىن لەجوارچىۋەى خىزاندا...جا ھەنىك جار سادىم
 سنووردان ۋە ماۋىيەكى كەم چارەسەر دىگىزىن. بەلام بۇ ھەيە جارىكى دىكەش پەيدا بىنەۋە ۋە
 ۋەك جەنگى سارد لەنيوان ۋەن ۋە مىردا بەردىۋام دەين...بەلام ئەگەر كىشەكان زۆر بەردىۋام ۋە
 دووبارىۋىۋىۋە، ئىتر لە كۆتايىدا رەنگە ئەۋ ناكۆكيانە لەرەنگى دەستلىك بەردارىۋىۋە ۋە
 جىابوۋىۋە ۋە كۆتايى بەۋ پەيۋەندىيە ۋە دىزگا گىرەنگە بەيترى. رەنگە ئەۋ جىابوۋىۋە ۋە ھەر
 ئاسان نەبىت ۋە يەككىيان نەچىتە ژىر بارى داۋاكارى ئەۋى دىكە ۋە بەردىۋام بىن لە ناكۆكى ۋە
 مەملانى لە دادگا بۇ ماۋىيەكى دوۋىۋىۋە.

بەريز دىكتۇر ەمر پەتى پەپۇرى پەروەردە ئەۋ ھۆكارانەى خستەروۋ:

ھۆكارىكانى شىكستەينانى ۋىانى ھاوسەرگىرى:

ۋىانى ھاوسەرگىرى نىۋان دوۋ تاك، ۋىانىكى سادە ۋە ئاسان نىيە، بەلكو پەكەۋە ۋىانى دوۋ
 مەۋقە كە ھەريەككىيان لە ۋىنگەيەكى جىاۋازمەۋ ھاتوۋە ۋە گەۋىۋە، بۇيە لەۋانەيە ئەۋ ۋىانە
 توۋشى گىرەگىرت ۋە تەنگە جەلەمەيان بىكات. ئەۋ خالانەى خوارمەۋە كۆمەلە ھۆكارىكن بۇ خىراپ
 بوۋە ۋە تىكدانى پەيۋەندى ھاوسەرگىرى نىۋان ۋەن ۋە مىرد:

۱. ناكۆكى ۋە شەپە دىنگى رۇۋانە كە لەۋانەيە سىروشتى يەككى لە ۋەن ۋە مىردەكە بىت.

۲. پەشت گۆى خستنى يەككىيان لەلەيەن ئەۋى تەروۋ، بە مەبەست بىت يان بى مەبەست.

۳. خىراپ بەرپەۋىۋەندى پەيۋەندى نىۋان (ۋەن ۋە مىرد) يان بەرپەۋىۋەندى بەشپەيۋەكى لاسەنگ
 ۋەك ئارمىۋىۋە زۆرى يەككىيان بۇ ئەۋى دىكە، يان دوۋر گەۋىۋە ۋە بى پەساۋى يەككىيان
 بۇ ئەۋى دىكەيان.

۴. سەربەخۇ بوۋى يەككىيان لە داھاتدا، ۋاتە يەككىيان ۋەك سەربەخۇ بۇ خۇى بىزى،
 ئەگەرچى ھەردوۋىكان لە ژوۋىكدا پەكەۋە بىزىن.

۵. بىردنە دەرەۋەى نەينى مال بۇ كەسوكار ۋە ھاۋىيان ئەگەرچى بۇ ئامۇزگارى ۋە پەند
 ۋەرگىرتنىش بىت.

۶. بەشدارپەكەندى لەيەنى سىيەم لە گىرەگىرت ۋە كىشەكانى نىۋان خۇيان (ۋەن ۋە مىرد).

۷. نەمانى خۇشەۋىستى يان نەزانىنى جۈنپىيەتى دەرپىنى ئىمۇ خۇشەۋىستىيە بۇ يەكتەر لە رىگەى جۇراۋجۇرمۇه.

۸. بە ئىنقىسەست پىشت گۈي خىستى بۇنە گىرنگەگان، كە بۇ ھەردووكيان جىيى گىرنگى بىيىت (رۇۋى لەدايك بوون، رۇۋى ھاوسەر گىرى...ھتد).

۹. رىز نەگىرتنى لە يەكتەر و بە سووك سەپىركىرنى تواناگانى يەكتەر.

۱۰. سەرزىشتى زۇر و دەرخىستى كەم وگۈرى بەشىۋەيمكى بەردىمۋام و ھەمىشە باسكىرنى لايمەن خراپەگانى يەككىيان لەلايمەن ئىمۇ دىكەيانەۋە.

۱۱. زۇر كىرن لە مېرد لەلايمەن ئىمۇ بۇ ئىمۇ كە زىاد لەتۋانائى ماددى خۇي ئىمىرك بىدات بەسەرىدا.

۱۲. شۈپىنكەۋىتى ئارمىزوو ۋ خىانەتى ھاوسەرگىرى كە مېردەكە ئىنجامى بىدات.

۱۳. ھەپشە تەلاق، كە زۇربەى جار مېرد ۋەك شىپىرېك لەسەر مىلى ئىنكەى داپىنەيت. يان بەردىمۋام داۋاگىرن لە ئىن بۇ ئىمۇ بىرۋاتەۋە بۇ مالى باۋكى. ئىم ھەپشانە زۇر بەخىرايى ئىانى ھاوسەرگىرى كۇتايى پى دىمەپىنەيت ۋ تىكى دىدات.

باسى دوۋەم: پۈلۈن كىرگەن ھۆكۈمەت ھاوسەرگىرى

لەيلىن زاناينى كۆمەلئاس و ئابوۋرى و دەرونا سەۋە

ھېچ خىزانىك نىيە كىشە تىدا نەبىت، زۆر جار ئەمە كىشانە بېچوۋگن و سوۋدى ھەمەو دىمبىت ھۆكۈمەت بۇ شىكەن ھەندى رۇتېنىيات و زىياتر لىك تىگەشتەن، بەلام بەردىمەۋى كىشەو گەۋرەۋىنى دىمبىتە ھۆى شىۋانى ژيانى خىزان، ئەمە كىشانەش لە گشت وولاتانى جىھان باۋمو لە ھەمەو ئاستەكەن كۆمەلئەتەي رۇشنىرى و لە ھەمەو كات و ساتىكدا، خۇيان لەم ھۆكۈمەت خوارمو دىمبىنەۋە:

بەكەم: ھۆكۈمەت ماددىيەكان.

بارودۇخى گرانى ژيان و زۆرۋىنى پىداۋىستەكەن خىزان مەندال ھەردو ھاۋسەر ھەول دىمەن بۇ دەستەبەرگەن و دىنباۋىنى ژيانى ھاۋبەش، ئەمە ھەولدىن وماندىۋىۋەش زۆر جار دىمبىتە ھۆكۈمەت بۇ كىشە دروستىۋىۋەن. ئەمە جۆرە كىشانەش بە ئاسانى چارەسەر ناكىرنى ئەگەر ھەردوۋلا بېكەۋە گەۋگە ئەكەن تاۋمەكە بە جۈۋى لە بارودۇخى يەكەن تىگەن و ، باۋم پىكرىنى ھەر يەكەن بە ھەول و ماندىۋىۋەن ئەۋى تر بۇ دىبىنەكەن پىداۋىستەكەن خىزان و گۈزەلنى باشىر بۇ مەندالەكەن. بۇيە پىۋىستە ھەردو ھاۋسەر بە گۈيرە تۈۋان دارايى خۇيان خەرجى بىكەن و خۇيان بىگۈنچىن لەگەل بارودۇخى ماددى خۇيان، ۋىيان ھەول دىمەن بۇ دۆزىنەۋى سەرچاۋە تىرى دارايى.

دوۋەم: الغيرة:

ھەلگەرنى غىرە و دىبىسى يەكەن بەرامبەر ئەۋى تىرىيان يان ھەردوۋىيان بەرامبەر بە يەكەن، ئەۋەش سىۋىتى ئادەمىزادەمە زۆر بەئاسانى ناتۋانرى بىگۈرە، بەلام دىتۋانرى خۇيان لەمە كىشەيە دىرباز بىكەن بە مۇراعات و پىزگەرن لە ھەست و نەست و خواستى يەكەن زىياتر لىك تىگەشتەن و پىۋىكەنەۋى ھۆكۈمەت.

سىيەم: جىۋاۋى زۆر لە نىۋان يان بېكەۋە نەگۈنجان:

زۆر جار دىمبىن جىۋاۋىمە زۆر ھەمە لە نىۋان ھەردو ھاۋسەر لە ئامانچ و خواست و جۇرى خۋاردن و داب و نەرىت و ھەندى ھەلەسۈكەۋى رۇۋانە ئەمانەش دىمە ھۆى كەۋتەۋى

كىشە. چارەسەرى ئەومۇش دىمكىرىت بەمۇى رېزى لە ئامانچ و ھىوايەتى يەكترى بىگرن و گائە بە يەكترى نەكەن كاتى بوونى جىياوازى لە ھەندىك ھەلسوكەوت، چونكە ھەرىيەكەن لەوانەيە لە شۇئىنكى جىياوازو ناو ئىنگەيەكى جىياواز گەورە بوويىت ئاوا بە ئاسانى ناتوانرى لەسەر يەك كۆپى بىكرىن لە سىفات و ھەلسوكەوتدا، وە دىتوانرى يەكەن بۇ ئەمۇى تر تەمازول بىكات، وەيان گونجان و سازان لە نىوانىان دروست بىكرىت.

چوارەم: ناكۆكى لەسەر كارو شتە سەرمىكەگان :

پىكەمەو ئىيان واتە پىكەنى ئامانچەگان بە يەكەمە، بەلام زۆرجاران دىبىنىن لە ئامانچە سەرمىكەگاندا ھەردوو ھاوسەر ناگەنە يەكترى و ھاو ھاو بىر نىن وەك كرىنى خانوو، شۇئىنى خانوو، وەيان يەكەن ئامانچى دروستكرىنى خانوو بەلام ئەمۇى تریان ئامانچى لە پارە كۆكرىنەمە كرىنى سىيارىيە، ئەوا لىرە كىشە دروست دىبىت، بۇ چارەسەرى ئەم جۆرە كىشانە ئەوا پىويستە ھەردووكەن بە جدى لىكۆلىنەمە بىكەن لەو بابەتمە بىخە بەرچاوى خۇيان لە ئىستاو داھاتوودا كام ئامانچ و بەرنامە بۇ خۇيان و مىندالەكانىان سوودى زىاترەم لە بەرژومىندىياندايە.

پىنجەم: مەندوبوون و فشارى دىروونى:

مەندوو بوون و فشارى دىروونى لە سەر ھەرىكە لە دايك وىاوك بەمۇى كارى رۇزانى دىرومەو ناومى مال و چاودىرى و پەروردى مىندال زۆرجار دىبەنە كىشە لەناو خىزان. چارەسەرى ئەو بابەتمە ئەمۇى كارى دىرومەو مائەمە جىياكرىتەمەو ھاوكارى يەكترى بىكەن و ھەرىيەكەن تەقدىرو رېزى مەندوبوونى ئەمۇى تر بىكرىت.

شەشەم: بەسەربىرنى زۆرىيە كات لە دىرومەو مال:

بەسەربىرنى كاتىكى زۆر لە دىرومەو مائەمە لەلايەن يەكەك لە ئەندامانى خىزان يەكەكە لە كىشە سەرمىكەگانى نىوان ھەردوو ھاوسەر، ھەرچەندە ھەر يەكەك لە تاكەگانى خىزان تايبەتمەندى خۇى ھەيە لە ئىيان، بەلام پىويستە گىرنگىش دىرىت بە پىكەمەو ئىيان و ھەستى لايەنى تر. چارەسەرى ئەومۇش دىمكىرىت بە دروستكرىنى ھاوسەنگى لە نىوان كارى تايبەت و چوونە دىرومەو لە نىوان ئىيانى ھاوبەشى ناو خىزان كە بە پەزەمەندى ھەردوو لا بىت.

كىشەگانى خىزان زۆرن و ھەر بەردەوامىش دىبىت تاومكو ئىيان لە سەر زەمى بەردەوام بىت، بەلام دىبىنىن ھەندىك خىزان ئىيانى ھىمەن و ئاسوودە ترە لە وانى تر.

دەتوانری کێشه‌کان بۆ سی تەوهر دابەش بکړین

تەوهری یەكەم: له روانگهی پیاوكمه‌وه:

- ۱- ئافرتمكه تەقیریو پێزی ماندوبوون ۷ کاری ھاوسەرمکەى ناگرتیت له دەرەوى مان .
- ۲- ئافرتمكه موراعاتی باری دارایی ۷ ئابووری ھاوسەرمکەى ناکات.
- ۳- جیاوازی له ئارمژووی ئافرەت و پیاو له ژمارمیه‌ك له بوارمکانی ژیان وەك خواردن ، جل و بەرگ، ئامانجەکانی تر.
- ۴- ئافرەت کاروباری خێزان ۷ منداڵەکان بەشگۆی بخت.

تەوهری دووهم: له روانگهی ئافرتمكه‌وه:

- ۱- ناکۆکی نیوان ئافرەت و دایکی پیاوكمه‌ی (خەسووی).
- ۲- دەستپۆردانی پیاو له کاری مالمه‌وه زیاد له پێویست.
- ۳- بەسەربردنی کاتیکی زۆر له لایەن پیاووه له دەرەوى مان.
- ۴- جوینی ناشرین به ئافرەت بدات له بەرامبەر منداڵەکان.
- ۵- نزمی ناستی رۆشنیری و کۆمه‌لایەتی پیاو به بەراورد لەگەڵ ئافرتمكه‌وه.
- ۶- ئافرتمكه نەتوانی ھاوسەنگی دروست بکات له نیوان کاری دەرەوى مان پێداویستیه‌کانی ناو مان.

تەوهری سییه‌م: ھۆکاره ھاوبەشەکان

- ۱- زالبوونی سۆزو بەرژموندی کاتی ھەلبژاردنی ھاوسەر له لایەن ھەردوو لاوه.
- ۲- نەگونجان و لێك تێنەگەشتن به ھۆی دووری تەبیعیەت ۷ بیرو باوەر.
- ۳- دووری و جیاوازی له ئوسلوب و جۆری پەرۆمەدکردن له نیوان دایك ۷ باوك؟
- ۴- کێشه‌ی ئابووری.
- ۵- درۆکردن له گەڵ یەكتری.
- ۶- دەست تێمەردانی کەس و کاری ھەردوو لا له ژیانی پۆزانی خێزان له سەر گشت بابەتە بچوك ۷ گەورەکان.
- ۷- غیرە کردن بەرامبەر به یەك.
- ۸- جیاوازی تەمەن.

۹- ھەسودى و ئەنانىيەت (ئىرمىيىي و خۇيىستىن).

۱۰- ھەببۇنى گىتوگۇي بەردەوام لە نىوانىياندا.

۱۱- ئارمىزىوگىردنى ھەببۇنى مىندالى زۆر.

۱۲- ھەسەت نەگىردن بە لىپىرسراوئەتى.

۱۳- لىك تى نەگەيشتىنى يەكتىرى.

۱۴- بىرىنە دەرمەوى نەئىنىيەكانى ئاۋ مال.

۱۵- خەرج گىردنى بارە بە خۇپايى.

۱۶- خۇ سەپاندىن و مال سالىرى.

۱۷- ئاپاگى گىردن بەرامبەر بە يەكتىرى.

ھەروەك باسماڭ گىرد ئەۋ كىشانە دروست دەپن، بەلام گىرنگ ئەۋمىيە ئەۋ لايەنە بەرپەرسە دىيارى بىكەين بۇ چارەسەرى ئەۋ كىشانە، ئايا دادگاۋ قازىيە، يان رىنخىراۋمىكانى كۆمەلگەي مەدەنىيە، يان لايەنە حىزىيەكانى و يان مامۇستاۋ مىزگەۋتەكانى يان سەروك ئەشەرىت و پىاۋە ماقولەكانى. لە ئىستادا دەپىنىن جۇرى كىشەكانىش جىياۋازن لەگەل سالىنى پابووردوۋ لەبەر گۇپانى بارى سىياسى و ئابوورى و پەيۋەندىيە كۆمەلەيتەكان لە عىراقدا. بۇيە پىۋىستە زۆر بە وردى دراسەۋ لىكۆلىنەۋە بىكىت لە سەر ووردەكارى كىشەكەۋ دىيارىكىردنى ئەۋ لايەنەي تۈنەي ھەيە كە كىشەكە چارەسەرو بىنې بىكات، نەۋەك بەرمە ئاقارىكى تىرى حىزىي و سىياسى بىبات و ھەندى تىر كىشەكەۋ بىرىنەكان قوۋلتىر بىكىتەۋەۋ جىياۋونەۋەۋ كۈشتىن و مال كاۋلەردىن و سەركەردانى مىندالەكانى بەدۋادا بىت.

باسى سىيەم : باسکردنى سى كىشە بۇ زياتر پوون گردنەۋە

۱- دوورى وجياۋازى لە ئوسلوب و جۇرى پەرومردەگردن لە نيوان دايك ۋ باوك؟

لە زۇربەى خىزانەكاندا دوورى و جياۋازى ھەيە لە نيوان چۆنىمەتى پەرومردەگردنى مندالەكان، ۋە ھەروەھا چۆنىمەتى سزا دانيان كاتى ھەلەستەن بە كارىكى نا دروست، بۇ نموونە باوك بەتوندى سزاي مندالەكە دەست، بەلام دايك دەلى: ئەو كارى ئەو مندالە ئەنجامى داۋە كارىكى سىروشتىو مندان زۇربەى ئەو جۇرە كارانە ئەنجام دەمدەن بۇيە پاكانى بۇ دەمۇزىتەۋە، لەمەدا ھەردوگيان نەيانتوانىيە بە شۆمەيمكى دروست مندالەكە پەرومردە بىكەن. نا لەو جۇرە جياۋازى پەرومردەمى يە كىشە دروست دەبىت لە نيوانيان ۋ مندالەكانىش سەرگەردان دەبن. دروستىمكى ئەمەيە : كاتى مندان كارىكى باشى ئەنجامدا ئەوا پاداشتىكى بچووك ۋ گونجاۋ بىكرىت ۋ ھانى ئەۋى بەى بەردەۋام بىت، ۋە ئەگەر ھەلەيمكى كىرە ئەۋە سزايەكى ۋى بىلرىت كەۋا سوۋدى بۇى ھەبىت و نەگەرتەۋە سەر ئەو كارە جارىكى تر.

۲- ناكۆكى نيوان نافرمت و دايكى پياۋمەكى (خەسوۋى):

ئەو كىشەيە زۇر پوودەست لەو كاتى دايك و باوك لەگەن كۆرەمكى و ھاوسەرەمكى لە يەك مائىدا دەزىن، چۈنكە دايك زۇر جاۋى لەسەر كۆرەمكىۋە ھەر حىسابى جارىنى بۇ دەمكىت كەۋا مندان بوۋو بەردەۋام بە دۋى ھەنگاۋەكانىمەتى، كە دەچەن بۇ شۆپىنان ئەۋىش لەگەنلىاندا دەۋرات (بۇ بازار، سەردان، سەيران) ئەمەش ۋا دەمكىت ھاوسەرەمكى دىگەران بىت، ۋى بۇ دەچىت كەۋا ئەۋە پىشلى مەفەكانىمەتى و نازىلى لىزموت كىرنە و دەست ۋەردانە لە كاروبارى ژيانى ئەو ۋەك تاك و ۋەك خىزان. ئەو دوو ھەلسۈكەۋتە جياۋازە ھەردوگيان ھەلەيە، چۈنكە پۇلى دايك لە پەرومردە سەرزىشت كىرن تەۋا دەبىت پاش ئەۋى كۆرەمكى پىرۋەسى ھاوسەرگىرى ئەنجامدا، ۋە ئىستا ژيانى تايىمەتى ھەيە لىپىرسراۋىمەتى ھەيە بەسەر ھاوسەرى ۋ مندالەكانى و دايك ۋەسى ۋ چاۋدېر نىيە بەسەرىۋە، ھەروەك چۇن ئەو كاتى خۇى شوۋى كىرە بوۋە خاۋىنى مالى خۇى ۋ باۋكى لىپىرسراۋىمەتى لى سەندراۋە بە ھەمان شۆۋش ئەو پۇلى لە بەرپۆۋەردىنى مالى كۆرەمكى نەماۋە، تەنھا لەسەر مندالەكان پىۋىستە كەۋا پىزى بىگرن ۋ بە جۋانترىن شۆۋە پەقتارى لەگەنلا بىكەن، ۋ پىۋىستە نافرمتەكەش ھەست بەۋە بىكات كەۋا ئەو دايكە بە دوور كەۋتەنەۋى كۆرەمكى و ھاوسەرگىرى بۇشاۋىيەك لە ژيانىدا دروست پىۋىستە ھاۋىمكى دەۋىت تاۋەكو لەگەن ئەو ژيانە

نوییه رابیت، ۱ نا بیت ئافرتمهکه ئەومەندە خۆپەرست بیت و پیاومکە لە مالی باوکی و سۆزی دایکی دابرت، بەلکو پێویستە پێزیان بگرت و خزمەتیان بکات ۲ چاوپۆشی بکات لە هەندێ قسەو کار کە دمیکت وەک گەورمەیک و دایکی خۆی سەیری بکات ۳ هانی پیاومکە بەدات کەوا چاودێری دایک ۴ باوکی بکات ۵ خزمەتیان بکات، تاومکو لەلایەن دایکەمکەوه ئەو هەستە دروست ببیت کەوا خێزانی کورمەکی وەک کچی خۆی وایە لە خزمەت و پێزگرتنیدا. ۶ هاوسەریش ئەو لە بیر نەمکات کەوا خۆشی و ئاسوودەیی دایکی مێردمەکی پەنگەمەتەوه لەناو خێزان ۷ لەمکاتی بەسەر چوونی تەمەندا بەهەمان شێوە خۆشی بەو بارەدا تێپەر دەبیت.

۲- مەملانی لە نیوان هەردوو هاوسەردا:

عینادی کردنی هاوسەرمەکان و دانەبەزین لەسەر قسەو بیر و فیکری خۆی ۱ ئەومە ۲ لە مێشکیدا بە هەر ئەو بە راست بزانن ۳ نەتوانن وشەمەکی خۆش ۴ نەرم و نیان بەکار بهێنن، ئەوا کێشە دروست دەکات هەرچەندە لە پڕوومەکانی ترمەوه ئەو خێزانە گونجاو بن. پێویستە لەو کاتاندا هەر یەکیان ئەگەر لەسەر هەڵبەو ئەوا دان بە هەڵمەکی خۆی بنن ۵ بە تەنازی دانەن، وا نەزانن ئەو دابەزین و دان پێنانە لە کەسایەتی ۶ کەرامەتی دەهێنێتە خوارەوه، بەلکو بە پێچەوانەوه بەرز ۷ هەزەلمەتە (الاعتراف بالخطأ فضيلة)، جا ئەو دان پێنانە چ لەلایەن ئافرتمەکەوه بیت یان لەلایەن پیاومکەوه بیت. ۸ وە دەتوانن بۆ چارەسەری ئەو جۆرە کێشە دانەبەزینی هێمانەوهو گفتوگۆمەکی لەسەر خۆ بکەن ۹ بێرو پای خۆیان بگۆڕنەوهو لە یەکتەری تێکبەستن بەمەش دیکەنە چارەسەری کێشەکان و لە ئەنجامدا بۆیان پڕوون دەبیتەوه کەوا وەرگرتنی بێرو پای یەکتەری زیاتر لە واقعان نزیک دەکاتەوهو دایان زیاتر ئاسوودە ۱۰ ئارام دەبیتەوه بەرامبەر بە یەکتەری ۱۱ خێزان دیکەوتە ناو گوشیکی پڕ لە خۆشەویستی و نەرم ۱۲ نیانی وگەشە سەندن.

پێویستە هەردوو پەگەز نێرو مێ بزانن کەوا پاراستنی ئاسوودەیی و نەهێشتنی هەلەوشاننەوهی خێزان خالێکی زۆر گرنگە لە ژیانی کۆمەڵگەو گیانی نیشتمان، چونکە کۆمەڵ و نیشتمان یەکی سەرمەکیان بریتیه لە خێزان، بە توندو تۆلی خێزان کۆمەڵگە دوور دیکەوتەوه لە تاوان و بەردەوشتی ۱ و پشێوی دەروونی ۲ نا هاوسەنگی ۳ هەلەوشاننەوه. هەرەوک شاعیر دەلی:

نەتەوه بریتیه لە خوێروشت	ئەگەر خوێروشتی ئەما ئەوا خۆشی نامینن
بەنا الامم اخلاق ما بقیت	فان نهبأ اخلاقهم نهبوا

بۇيە زۇر پىنويستە لەسەر ھاسەرەمگان خەمى كۆمەلگەو نەتەوھى خۇيان بىت ۱ لەمەر
بەرژەمەندى خۇيان و سووربوون لەسەر پاي خۇي نەبىتە ھۇي تىكدانى كۆمەلگەو سەرگەردانى
نەمەگانی دوارۇزى گەل ومىللەت.

باسى چوارەم: ھاوسەرگىرى ئەلىكترونى و لايەنى نىگەتىقەكانى ئەو جۆرە

ھاوسەرگىرىيە

بەرز د. عمر بەتى لەسر ئەم بابەتەو دەلى:

■ لەگەن بلاۋبوونەوى ئىنتەرنىت لەناو توپىزى لاۋاندا، يەكتر ناسىن و ھەز لەيەكتر كىردن ھاوسەرگىرى ئەلىكترونى پەيدا بوو ■ دايكان ■ باۋگان پۇلپان لەم پىرۇسەيدا كەم بۇتەو.

■ بە پىنى ئامارىك لە ھىندىستان لە سالى ۲۰۰۶ دا زىاتر لە ملىۋنىك كوپ ■ كچ لە رىگەى ئىنتەرنىت ■ دوور لە دايك ■ باك ■ كەسوكار ئاھەنگى ھاوسەرگىرىان ئەنجامداۋە ئەم پىزىمە لە بەرزبوونەۋىدەپە و مەزىندە دىكرىت سالانە بەرزىمى ۲۰% لە ھىندىستان زىاد بېيت. لە ولاتى جېنىش ئەم جۆرە ھاوسەرگىرىە سەرى ھەلداۋە. لە ئىسپانىيائىش زىاتر لە ۴۰۰ ھەزار كوپ ■ كچ لە رىگەى ئىنتەرنىتەو بەيەك گەشتوون.

■ شارمزاپەكى ئەم بوارە پىنى واپە ئەم جۆرە ھاوسەرگىرىە نىشانەى نەمانى جىاۋازى ■ كەلەبەرى جىناپەتى و زمان و نەتەو و داپ و نەرىتە كە لەپراپىردوۋا پىگىرىوون لەبەردەم ئەم پىرۇسەيدا.

■ ئەم جۆرە ھاوسەرگىرىە سەرگەوتتوۋە ئەگەر ھەردوۋلا بەشىۋىمەكى راستەقىنە ■ بىن زىادەپۇلى باسى يەكترى بگەن.

ھەنگاۋەكانى ئەم ھاوسەرگىرىيە:

■ يەكترناسىن لە رىگەى تۇپى ئىنتەرنىتەو.

■ پاشان كوپمەكە داۋا لە كچەكە دىمكات شوۋى پىن بىكات. ئەگەر كچەكە رازى بوو پەيۋەندىكە بەھىزتر دىبىت و لە رىگەى ئەم ئاۋانسانەو بەيەك دىگەن.

لاپەنە خراپەكانى ئەم جۆرە ھاوسەرگىرىيە:

■ ئەگەر كوپ و كچەكە لە دوو ولاتى جىاۋاز بىن ئەم ھەستى نەتەۋى و نىشتەمانيان لاۋاز دىبىت.

■ ئەم جۆرە كەسانە پەيۋەندىان بەكەسوكارەو نامىنىت ■ لە خەپالى ■ دىلەراۋىلكەدا دىزىن.

■ ئەم جۆرە كەسانە دۋاى ئەمۋى دىگەرپىنەو بۇ ۋاقى كۆمەلگا توۋشى دىلشكاۋى ■ خەمۇكى دىبىن.

باسى پېنجەم: ھەندىك لە ئوسلوبى كىرەرى بۇ چارەسەرى كېشەى ھاسەرگىرى

بەكەم ھۆكار بۇ خۇشەختى خىزان بىرىتە لە گۆپراپەلى كىرەن بۇ خۇى پەرومردگارو ھەرمەنەكانى جا بە كىرەن و نەنجامدان بىت پان بە نەكەرن ۋە دورگەوتنەو بىت، بە پېچەوانەو نەنجامدانى تاوان و گوناھ و دورگەوتنەو لە بەرنامەى خوا ھۆكارە بۇ سەرھەلەدان ۋە گەشە سەننى كېشەو ناكۆكى لە ناو خىزان. زۆر جارەن كېشەكانى ناو خىزان خىرو چاكەى پېو بەندە نەگەر بىتوانىن عىرەت و پەندە نامۆزگارى لېومر بگىرن، ۋە نابىت ھەموو كات تەنھا لایمەنە سلبى ۋە خراپەكانى وەربگىرن بەلكو لەوانەىە لە داھاتوودا خىرى زۆرى پېو بىت چەنكە نابىت ھەموو شتەك تەنھا بە پروكەش وەربگىرن بەلكو مامەلە كىرەن لەگەلى بە شىنەى ۋە ھىمىنى وقوولى تاومكو سوودى لېومرەگىرن. ھەروەك ھەروكى ھەزەرتى موسى ۋە پىاوە چاكەكە كە لە پروكەشەو ھەمووى كارى تا دروستە، بەلام لە پروكەكى تەروە پەرى بوو لە ھىكەمەت ۋە كارى سەرسوۋرەتەر. ھۆكارى كېشەكانى ناو خىزان ھەيانە ھۆكارى ئاين ۋە كۆمەلەپەتى ۋە ئابوورى ۋە نەفسى ۋە كەسپى پە.

پېويستە لەسەر ھەردوولا بە ھاۋىكى ۋاقىمى پانە تەماشائى ناكۆكى ۋە كېشەكانى ھاسەرگىرى بگەن، زۆرى ئەو كېشەنەن ۋە دەكەن ھەردوولا دەست بگەن بە گەتوگۆو بېروا گۆپنەو گەپشەن بە ئاينىكى ئاسوودە.

خالى گىرەنگ بۇ پىادە كىرەن:

۱- بى گومان وشەى توند و دەستەواژەى بىرىندەرگەر دەنگدانەوۋى خۇى ھەپە، لە دوى چارەسەرى كېشەكەش پەتەپەتەى ئەوانەى بەرگەوتەى پەستەوخۇى ھەپە بە پەپەندەپە عاتقى ۋە سۆزدارەگان كە لەناو ناخى مەۋقدا زۆر دەمىنەتەو، بۇپە دور گەوتنەو لەو وشەو دەستەواژانە زۆر پېويستە.

۲- خۇ بى دەنگ كىرەن و ەلام نەدانەو ھۆكارىكە بۇ چارەسەرى كېشەكە بە شىۋەپەكى كاتى، بەلام نەگەرى سەر ھەلەدانەوۋى ھەپە لە داھاتوودا، چەنكە لەناو سىنەو مېشكدا شوپنەوارى ھەرمەو. چارەسەرى ئەو كە لە بىر بگىرەت بە پەكجەرى بەسەرىدا نەچەو، پان دانىشتىنى بۇ بگىرەت بە دلىكى پاك ۋە دەرونىكى ئاسوودە تا چارەسەرى بۇ دەۋزەنەو.

۳- دورگەوتنەو لە ھەموو ئەو ئوسلوبانەى كە دەپتە ھۇى سەرگەوتنى لاپەك بەسەر لاپەكەى تەردا، چەنكە ئەمە كېشەكە ھوۋلەر دەكات و پەگ و پەشەى زىاتەر دادەكوتى. ەك ئوسلوبى

گالتە پىكىردىن ۋە بە كەمزانىن، پان ئىنكارو بەرپەرچدانمەۋە. ۱۱ عەبداللاھ كورۈى عمرو دىگىپىتەۋە ۱۲
كەۋا پىفەمبەرى خوا ﷺ وشەى ناشايستەى بەكار نەھىناۋە بەرامبەر بە كەس ۱۳ دىفەر موۋ؛
باشترىنتان خاۋمن جوانترىن پەۋشتە. بوخارى گىراۋىتەمەۋە.

ھەرومھا عائشە دايكىلى مۇسلمانان لە پىفەمبەرى خوا ﷺ دىگىپىتەۋە : شۇنى خراپترىن
كەس لە پۇزى دۋاى شۇنى ئەۋ كەسەيە كەۋا خەلگان لىى دوور بىكونمەۋە تاۋمكو لە خراپەگانى
خۇيان بىپارىزن.

نەنەسى كورى مالك دىلى: زياتر لە ۲۰ سال لە خىزمەتى پىفەمبەرى خوادا ﷺ بووم پۇزىك
پىى نەۋتم بۇجى وات كىرد پان بۇجى وات نەكىرد، پان بۇجى ئەۋ كارەت جى ھىشت پان كىرد.

۴- تىگمىشتن لە بنەۋان وسەرچاۋى كىشەكە ۱۱ كارىگەرى لەسەر ھەردوۋلا: چۈنكە بى
گومان ناكۇكى نيۋان دوو خۇشەۋىست ۋەاۋسەر كارىكى قورسە ۱۲ زۇر گىرىى دىرونى ۱۳ ناھۋسەنگى
دروست دىكات، بۇيە پىۋىست دىكات لىى تىبگەيت.

۵- دوور كەۋتەنەۋە لە خۇ بەگەۋرەۋ زل زانىن بە ھۇى پارەۋ پەگەزو جوانى ۱۱ ناستى
خۇپىندەۋارى ۋەۋزو خۇپىش. ئەمەش ھۇكارىكى سەرمكى كىشەگانە.

۶- نا بىت بە پەلە بىپارى كۇتاپى بىھىت ۋ وشەى بەلى پان نەخىر بەكار مەھىنە تاۋمكو
كىشەكە بە جوانى تاۋتوى نەگەى ۋ ھەلسەنگاندىنى بو نەكىرىت.

ھەنگاۋى پېئويستى:

- ۱- پېئويستە ھەر يەك لە ھاوسەرمەكان بە شېۋىمىكى پوون ئەۋى لە دلىمىتى باسى بىكات و بەنىيازى خۇى بەجۋانى و راستەوخۇ باس بىكات، ئەۋ ھۆكار ۋ لابرندى گومانى لىك تىنەگمىشتن و ئەۋ كات كىشە پرونادات، چونكە خۇى لە خۇيدا كىشە نەبوۋە بەلكو لىك تىنەگمىشتن بوۋە.
- ۲- گەرەنەۋە بۇ لاي نەفس و ئارموزو ۋ موحاسەبە كرىنى لەسەر ئەۋ كەم ۋ كورپانەى كە ھەمىمىتى بەرامبەر بە خولقېنەرو پەرومردگار، ئەمەش وا دىمكات زۇر بە ئاسانى لە ھەلەمى ھاوسەرمەكت بېۋورى و ئەۋەش باشتىن و گەۋرەتەن عىبادەتە.
- ۳- زانىنى ئەۋ راستىمىيە كە ھەر بەلاۋ موسىبەتلىك توۋشى مەۋۇ دىت بە ھۇى گوناھەكانىيەۋمىتى، گەۋرەتەن موسىبەتلىش ئەۋمىيە بىكەۋىيە ناۋ ناخۇشى ۋ ناكۇكى لەگەل ئەۋ كەسەى ۋ خۇشت دەۋىت ئەۋىش ھاوسەرمەكتە. ھەروەك مەمدى كورپى سىرىن دەلى: مەن گوناھى خۇم دەزانم لە خولقى ھاوسەرمەكەم و ھەلسوكەۋتى ۋلاخەكەم.
- ۴- نەھىشتىنى بىلاۋ بوۋنەۋمى دەنگۇى ناكۇكىيەكان بۇ دەرەۋى چۈۋرچىۋمى دۇست ۋ خزمە زۇر نىزىك و دىلسۇزەكان.
- ۵- دىارىكردن و دەست نىشانكردنى بىنەپەتى ناكۇكىيەكەم چەكردنى ھەۋلەكان بۇ چارەسەرى و نەگەرەنەۋە بۇ ناكۇكىيەكانى كۇنى بەسەرچوۋمەكان پان ناكۇكىيە سادەكان و ھەلدانەۋمى لاپەرە كۇنەكان.
- ۶- نا بىت ھەر يەكلىك باسى كىشەكە بىكات بە گۈپەرى تىگەمىشتىنى خۇى ۋ پاي خۇى بە دروست بزانى ۋ گومانى تيا نىمە پېئويست بەۋە ناكات دانىشتن و گەۋگۇى بۇ بىكرىت، ئەۋ جۇرە بىرگەنەۋانە وا دىمكات چارەسەر زۇر ئەستەم بىت و ھەر لە لانكەۋە پىرپارى خىنكانى بۇ دەرگراۋە.
- ۷- لە سەرمەتاي كىشەكە دەبىت خالە باش و چاكەكانى ھەرىيەكان باس بىكرىت ۋ ئەۋانى تر بەلاۋە بىرئى تاۋمكو دل ئارام ۋ ناسوۋدە بىتەۋە و شەمىتان دۈۋر بىكەۋىتەۋمە نەفس و ئارموزوۋش ھەندىك دابەزى ۋ تەنازول بىكات، ھەروەك خۋاى پەرومردگار دەفەرمۇى (ولا تتسوا الفضل بىنكەم). ھەروەك ئەۋمىيە يەكەيان بلىت لە سەرمەتاي قەسەكانى مەن ھەزل ۋ چاكەى تۇ لە بىر ناكەم لە ۋ شتانە ۋەك، ۋە تۇش زۇر خالى ئىجابىت تىايە و خالە ھاۋبەشەكانىشمان زىاتەرە لە خالە

ناكۆكپەكان ، ئەم قىسانە ۋا دىمكەت لايەنى بىرەمبەر توۋرپىيەكەى دابىرگىتەمۇ ، ناكۆكپەكە بە ناسانى چارەسەر بىكرىت.

۸- نا بىت تەنھا چاۋت لەسەر مافەكانى خۇت بىت ۋ گەۋرەى بىكەيت ۋ داكۆكى لەسەر بىكەيت ۋ نەچىت بەلای ئەركەكانى گەۋا لەسەرت پىۋىستە ئەنجامى بىدەيت.

۹- دان پىنان بە ھەلەكان پاش پوۋنپوۋنەمۇى ۋ زۇر داكۆكى نەكرىن لەسەرى ھەلە نىيە. ئەمەش بىرەستى بوپۇرى ۋ ئازايەتى ۋ مەنەى دەۋى لە ھەر يەكەن كە ئەمۇ كار بىكات. ۋە پىۋىستە لايەنى دوۋەم سوپاسى ئەمۇ ھەلۋىستەى بىكات ۋ بە گەۋرەى بىگرى (دان پىنان بە ھەلە خىرتەرە لە درىزمدان بە باتىل ۋ نەنگى)، ۋە دان پىنان بە ھەلە پىگەى راست ۋ دروستە ۋ نابىت بىبىتە ھۆكارىك بۇ لايەنى دوۋەم كە فشار بىخاتە سەر لايەنى يەكەم پاش دان پىنان بە ھەلەكەى، بەلگە دىبىت بىبىتە خالىكى گەشاۋە لە پەپوۋنپىدەكانى ھەردوۋلاۋ بىخىرتە ناۋ پەراۋ وتۇمارگەى چاكەكان ۋ ھەردەم باس بىكرىت.

۱۰- ئارام گرتن لەسەر ھەندىك خوۋ وتەبىمەت كەۋا لە نەفس ۋ فەترەتى ئافرىت پەگى داكوتائە ۋەك (غىرە). عائشە دايكى ئىمانداران دىگىرپىتەمۇ كەۋا (صفىيەى دايكى ئىمانداران خواردنىك بۇ پىغەمبەرى ﷺ دىنپىرى كە بەلاۋە خۇش دىبىت ۋ ئەمۋىش دىفەرەمۇى) نەم دىۋە كەس ۋەك صفىيە خواردنى باش دروست بىكات)، كاتى عائشە گۈنى ئەمۇ وتەيە دىبىت قاپەكە دىشكىنى ۋ خواردنەكە دىرپىنى. نسانى ۋ ئەمۇ داۋد ۋ ترمىزى گىراۋيانەتەمۇ. لىرەۋە بۇمان دىردەكەۋىت كەۋا ھەندىك ھەلس ۋكەۋت ھەيە لەناۋ ناخى مەۋفدا پەگى داكوتائە ۋ گۇرپىنى ئەستەمەۋ كاتى زۇرى دەۋىت بۇيە پىۋىستە ئىعتبارى بۇ دابىرى ۋ بە ھەند ۋەربىگرى.

۱۱- رازى بوۋن بە بەشى خواۋ قىسمەت ۋ تەقدىرى، گەر شتىكى خىرى بىنى ئەۋا پىۋىستە شوكرانەى خوا بىكات، ئەگەر شتىكى نا پىكى بىنى ئەۋا بىيەنتە پىش چاۋى خۇى كەۋا ھەمۇۋ كەسنىك ۋەك ئەمۇ ۋايەۋ خىزانى بەبى كىشە نىيە.

۱۲- نا بىت كاتى توۋرپى ھەۋل بىدات ناكۆكپەكان چارەسەر بىكات، بەلگە ۋاچاكە دۋاى بىخات تاۋمكو ھىمەن دىبىتەۋە دىمارگىرەكەى سارد دىبىتەۋە، چۈنكە چارەسەر كاتى توۋرەى بىپارەكان دوۋر دىخات لە راستى.

- ۱۳- تەنەزول كىرىن لە ھەندىك لە مافەكان پىۋىستە، چۈنكى دەست پىۋەگىرتى ھەر لايەك بە مافەكانى ۋە بەرھەل زانىنى ھەرگىز ناگەن بەيەك وگىشەك چارەسەر نابىت.
- ۱۴- خۇراھىنان لەگەل ھەموو بارو دۇخىكنا، ۋە ھەردو ھاوسەر دەبىت لەسەرەخۇو نارام بىت ۋە بەلە نەكەت لە بىرپارو ھەلەشمە توورەو دلتەنگ ۋە گىز نەبىت ھەموو كات.
- ۱۵- پىۋىستە ھەردو ھاوسەر بىزان كەوا ئاسوودىمى ۋە خۇشى ناوخىزان ۋە بوونى سەرمایە ۋە پارەى زۇر نىيە، بەلكو ئەو كار ۋە تىگەمىشتەن لە ژيان وپىكەوتەن ۋە گونجاۋى ھەردوولا دىتە دى.
- ۱۶- چاۋپۇشىن ۋە لىبوردن لە ھەلەو لادان وناكۇكى بچۇكى بى مەبەست ، ھەروەك وتراۋە:
- كەس ھەيە بى ھەلە وگولە بىت؟ كەس ھەيە تەنە چاكەكار بىت؟

لەسەر ئەم بابەتمەۋە بەرپىز دىكتۇر ەمر بەتى پىسپۇرى پەروەردە ئەم خالانى بەلاۋە گىرەك بوو بۇ چارەسەرى كىشەكان

پىنگا چارەى بەھىزكىردى پەيۋەندى نىۋان ھاوسەرگىران:

- زوو چارەسەرگىردى ھەرنەكۇكى ۋە شەرمەنگىك ۋە نەھىشتى تەشەنەگىردى ۋە پىنگىرى لە گەورەبوونى .
- بابەخ وگىنگى دان بەيەگىرى ۋە دوورگەوتەنمەۋە لە ھەرامۇشكىردى پەگىرى.
- داھاتى مالمەۋە (خىزان) ھاۋبەش بىت لە نىۋان ھەردوگىاندا دوور لەسەرەخۇبى واتە ھەردوگىان بۇ پەگىر بىزىن.
- نەبەرنە دەرەۋى نەھىنى مال بۇ كەسوكار ۋە ھاۋپىيان ئەگەرچى بۇ نامۇزگارى ۋە پەند ۋە گىرتىش بىت.
- بەشدارى پى نەگىردى لايەنى سىيەم لە چارەسەرگىردى گىروگىرت ۋە كىشەكانى خىزان.
- پەرمەيدان ۋە زىاتكىردى خۇشەۋىستى بۇ پەگىر ۋە پىنگاى جۇراۋجۇرەۋە.
- بابەخدان بە بۇنە گىرەكەكان.

- رېزگرتن لىمىكتىر و بايەخدان بە تواناكانى يەكتىرى.
- دور كەوتنەمە لە سەرزەشتەكتىرى يەكتىرى ۋ بەدىارخستىنى كەموگورى يەكتىرى.
- زور نەگەردن لە مېرد لەلايەن ژنەمە زىاد لە تواناى ماددى خۇى.

هاوسەرگىرى پېشەۋەخت وچ تەمەنىك گونجاۋە بۇ ھاسەرگىرى؟

- تەمەنى كور و كچ گونجاۋ بېت
- تەمەنىك لەرووى ەمەقلى و ژىرىمەۋ گونجاۋ بېت: ھاسەرگىرى پېشەۋەكى پې نەرك ۋ بەرپەسىيارىمەتە، بۇيە كورپان و كچان ئەگەر توانستە ژىرىيەكانيان گونجاۋ نەبېت ، ئەمە كار دەكتە سەر ەلەسوكەوتيان.
- پېۋىستە كورپان ۋ كچان توانا جەستەمىيەكانيان پېگەشتوۋ بېت ۋ كەشەى كەدبېت بۇ ئەۋ كارە.
- پېۋىستە كورپان و كچان توانا و لايمەنى سۆزدارى و ەلچونەكانيان پېگەشتوۋ بېت و كەشەى كەدبېت بۇ ئەۋ كارە چونكە ئەم لايمەنەش زور گەنگە لە پال لايمەنى ژىرى ۋ جەستەمىيدا.
- تەمەنىك تواناى بېرىلەدان و بەرپەۋەردىنى ەمەبېت. بەتايبەتى ەمەنىك لە كورپان ۋ كچان فەىرى ئەۋە بوۋنە زۆرتر پەشت بە داىك و باۋكەيان بېستەن.
- تەمەنىك تواناى ەمەبېت پوۋبەروۋى كېشەكان بېيەمەۋ. دەبېت كورپان ۋ كچان لايمەنى پۇشنىبىرى و كۆمەلايمەتەيان تەۋاۋ كەشەى كەدبېت بۇ چوۋنە ناۋ ئەۋ پېشەۋە.
- تەمەنىك تواناى ەلگەرتىنى بەرپەسىيارىتى ەمەبېت و لەروۋى ئابوۋرىمەۋ ەمەدوۋلا بىتوانن بچە ناۋ ئەۋ پېشەۋەمەۋ و ژيانى خۇيان بىنات بىتىن.

باسى شەشەم: ھەندىك لى سوۋدەكانى كىشەكانى نيوان ھەردوو ھاسەر:

دكتور: پەيمان عزت باسى ھەندىك لى سوۋدەكانى ئەم كىشانەمان بۇ دىكات.

۱- خويىندىنەمو تىگەشتىن لى نەقسىمى يەكتى ئاۋىنەيمەكە بۇ رەنگدانەمۇ ئەم كارانەمى كەوا لايەنى تر زوير ۋ دلتەنگى دىكات، ۋە ئەم شتانەمى كەوا دلى پى خۇش دەبىت ۋ ناسوۋدى دىكات، ۋە ھەرىمەكان شارمزا ھەلمى خۇ دەبىت لىي دورور دىكەۋىتەمۇ، بەمەش دىتوانن رېرەمۇ ژيانىان بەرمۇ باشىر ودروستىر بېمەن.

۲- دىتوانىر لى ميانەمى ئەم كىشانە ھەرىمەكان خالە بەھىزو خالە لاۋازەكانى لايەنى تر دىكات نىشان بىكات، لايەنە چاك ۋ خرابەكانىش دىارى بىكرىت.

۳- ھەرومك پارىزمىك ۋ قەلغانىك بۇ داھاتو، چۈنكە ھەرىمەكان راۋى زانىارى ۋ شارمزاى بەرامبەر بە يەكتىر زىاد دىكات.

۴- ھەرومك قوتابخانەمەكە بۇ ھاسەرەكان كە تىايدا فېرى سەبرو نارامى ۋ لىيۋوردن ۋ دلى فراۋانى ۋ چاۋپۇشى ۋ رىق چويىنەمو دايالۋى ھىمانەمۇ زۇر شتى تر دەبىن.

۵- گەر تەماشى مېزوۋ بىكەين دەبىن زۇر لى زانىان لەبەر بوۋى كىشە بىريان كىرەۋتەمۇ كەوا چارسەرى بۇ بىدۆزەمۇ، لەۋانە تۆماس ئەدىسۇن گەر كىشە تارىكى ۋ شەۋەزىنگ نەبۋايە ئەم ھەرىگىز بىرى لەۋە نەدىگىرەمۇ كەوا كارىبا دروست بىكات، ۋە ھەرى فۇرد گەر كىشە ھاتوۋچۇ نەبۋايە ئەم بىرى لى دروستىردىن ئۆتۈمۈبىل نەدىگىرەمۇ، ئەۋەمى زۇرى تىرىش لەمۇ جۇرە زۇر، ھەرومك دىلەن (ئىعتىياج بوۋن سەرچامو دايكى داھىنانە).

۶- پەست بەستىن بە زات ، گەرەنەمۇ بۇ (لى خود)، ۋاتە كاتى سەرھەلدانى كىشە پەمنا بۇ خىزم ۋ كەس ۋ كار مەبە ، بەلكو خۇت بۇى دانىشەمۇ ھۆكارى بىدۆزەمۇ چارسەرى بۇ دىارى بىكە.

۷- زانىان جەختيان يان لەسەر ئەمە كىرەۋە كەوا كىشە خىزان چارسەرە بۇ كارەكانى رۇتىنى ناۋ مال ۋ دوۋىلارە بوۋنەمۇ.

۸- ھۆكارىكە بۇ كەمبۈنەمۇ پەرتەمۇ بۆلەمۇ رۇزانەمۇ بەردەوام، ھۆكارىكىشە بۇ ناسىنى كەمۋورتى ۋ نەنگىمەكان.

٩- که مکر دنهوی دهست تیومردانی کس وکاره له کاروباری تاک وخیزان، پشت بهستانه به خود.

١٠- به خوداچوونهوه بهرامبر به گوناهاکان چونکه زۆریه کیشهکان دوور کهوتنهومیه له بهرنامهی خوا وپشتگوی خستنی فرمانمکانیهتی.

﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ الروم: ٤١

١١- تافیکر دنهومیه که بو نهوی بزانی تا چ پاندیهک شوکرانه بیژن به رامبر به نیعمه تهکانی خوی گموره ﴿قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرَفُكَ فَلَمَّا رَأَاهُ مُسْتَقَرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ﴾ النمل: ٤٠

١٢- زیاتر شارمزابوون له بیروپای یمکتری ونزیکبوونهوی فیکری و دوور کهوتنهوه له خاله لاوازمکان و دهست گرتن به خاله بهسوودمکان.

به‌شی سییه‌م

هاوسه‌رگیری له رووی ته‌ندروستیه‌وه

باسی یه‌که‌م:

دواکه‌وتنی مندالبوون (دره‌نگ مندالبوون)

باسی دووم:

مندال نه‌بوون به‌گشتی.

باسی سییه‌م:

نه‌بوونی ره‌گه‌زی نی‌رینه.

باسی چوارم:

کیشه‌ی جوانی و هه‌ئسوکه‌وت وره‌وشت

باسی پینجه‌م:

ده‌رکه‌وتنی هه‌ندی نه‌خوشتی

دوای پرۆسه‌که

پېشەكى ئەم بەشە

ئەم بەشە لەلايەن د. ابراهيم طاهر مەعرف نو سراو

چەندىن جۆر كېشە تەندروستى دېنە پېش ئەم نو سراو بەرئەزى كەوا هاوسەرگىرىان كىردووه
لە ھەردو پەگەزى (نېرېنەو مېنە).

سەرمتا هاوسەرگىرى واتە: ئەم دوو كەسە ھەردووكىان سەرىان گىر كىردووه ۋ سەرىان ناو
بەيەكدا و گىرئەستىكى توندىان بەستو لە نىوان خۇياندا بە شىومىيەكى بەردەوام (نەمەك كاتى)
بە نامادىبوونى ژمارىيەكى زۆر لە ئەندامانى ھەردو خىزان، لەگەل بوونى ژمارىيەك لە مەرجى
ماددى و مەنەئە. واتە پىويست دەكات ھەردووكىان ھۆش ۋ ھەكرىان لە يەك نەزىك بىكەنەمە لىكى
گىرئ بىدن ۋ لىك تىبگەن و ناپىت بەناسانى ئەم گىرئەستو پەيمانە بىشكىنن لەسەر ھەندى كېشە
كە پوو بەروويان دەبىتەمە، لەوانەمە زۆربەى زۆرىشى لە توانا دەسلەتلى ئەواندا نەبىت، يان بە
ھۆكارى دەرمەكى، يان دەست تىومەردانى خانەوادەو خەزم و دۆستى نەزان بىت. بۆيە دەمەوت پېش
چوونە ناو بابەتەكە بەمىانتان بەيەنەمە كەوا پېش دىشكانى يەكترى وەيان بىپاردانى
دوورگەموتنەمەو دابىران زۆر بىر بىكەنەمە سەمەھا پىگەچارەى تر بىگرنەبەر وشىكردنەمەى گشت
بارمەكان و لايەنە خراپ و چاكەكانى لەبەر چاۋ بىگرن نەمەك دوايى پەشيمان بىنەمە، كە ئەم كات
پەشيمانى داد نادەت.

بە كورتى ئەم كېشە تەندروستىيەى پروپەرووى هاوسەرەكان دەبىتەمە بىرئىيە لەمانەى
خوارمە، لەوانەمە زۆرى تر ھەبىت بەلام لىرە ناتوانىن باسەيان بىكەن، دەتوانن پەيۋەنلىمان پىۋە
بىكەن گەر ھەر دوو دلى و تەم و مژىيەك ھەبوو لە بوارى تەندروستىيەمە.

باسى يەكەم: دواكەرتنى مىندالېوون (دەرەنگ مىندالېوون)

زۇر جاران ھەردو ھاوسەرگە خۇيان نايانەمۇيت مىندالېان بېيىت، بەمۇى گە ناتوانن بە خىۋى بىكەن لەمىر ئەمۇى ھەردووكيان فەرمانبەرن ۋە دىيانەمۇيت خەرىكى مىندال نەمىن ۋە مال پىكەمۇە بىنن. بەلام دىبىنن دەوربەرگەيان، بەتايىبەتى دايكى كۆرە دەست دەكات بە پىرتەمۇ بۆلەمۇ لىدانى تىوانج ودرىستىردىنى تۆمەت بۇ بووكى گۈيە مىندالى نايىت يان مىندالى پىن بە خىۋى ناكىرىت. ئەمەش قشارى دەروونى دەختە سەر ئافرىتەگە لەوانىيە بېيىتە ھۇى شىۋانى كىردارى بىن نوۋىزى(سوۋى مانگانە) و كار بىكاتە سەر ھۇرمۇنمىكانى ھىلگەدانىش ۋە لە دوا رۇزدا كارىگەرى خىراپى ھەيىت بۇ مىندالېوون.

بىرپارى دوا خىستى مىندالېوون بە چەند شىۋىيەك دەكىرىت وەك : قەدغەمكىردىنى سىروشتى بە دىارىكىردىنى رۇزىمىكانى بىن نوۋىزى و رۇزىمىكانى پاكىبوونەمۇە وپىكىخىستى كىردارى بەمىكەگەبىشتىنى نىۋان ھەردو ھاوسەر، دىارىكىردىنى رۇزىمىكانىش لەلايەن پىزىشى پىسپۇرى ئافرىتانەمۇە دەكىرىت (ھەر چەندە ئەمۇ خىستە رۇزانە دەگۇرپىت لە ئافرىتىكەمۇە بۇ يەككى تىر بۇيە زۇر جار كۇرپەلە دروست دەيىت). يان ئەمۇ دواخىستە دەكىرىت بە ھۇى بەكارھىنانى حەب و دەرزى ۋە دەزگى پىزىشى تايىبەت گە ئىستا جۇريان زۇرە بە ناۋى (وسائل منع العمل). تىكامانە لەمۇ دوو ھاوسەرە پىش ئەمۇ بىرپارە ئەمۇ بابەتە بۇ دايك و باوكى ھەردوولاد ئەمۇ كەسانە تىر گە زۇر لىيانەمۇە نىزىك رىۋىن بىكەنەمۇە تاۋمكو كىشەيان بۇ دروست نەيىت.

باسى دووھە: مىندال نەبوون بە گشتى

زۇر جار ھەيە ئەو دوو ھاسەرە مىندالىيان نايىت، ئەمەش ھۆكارى زۇرى ھەيە (لەوانىيە ھۆكارىگە ■ پىاومگە بىت يان ئافرىتەگە) ئەمانەش لەوانىيە دەروونى بىت يان جەستىمى، يان پىشوى ھۆرمۇنى بىت، يان ھەندى نەخۇشى زىگماكى بىت، ۋەيان نەگۇنجانى كرۇمۇسۇمەكان بىت، يان ھەندىك ھۆكارى تىرى پىزىشكى. ئەم بابەتە كىشى زۇرى لىدىمگە ۋىتەو ھۆر جار دىگاتە جىبابوونەو. بۇيە بە پىوئىستمان زانى كەوا ئەم بابەتە بۇ ھەردو ھاسەرەگە پوون بىكەينەو ۋە تاومگو كىشەيان بۇ دروست نەبىت.

۱- لەوانىيە ھەردووكيان ھىچ كىشەيمكى تەندروستىيان نەبىت، بەلگو تەنھا ھۆكارى مىندال نەبوون ئەۋىيە كەوا كاتى بىمەك گەشتىيان (جووت بوون) نادروستە بۇيە پىوئىستە سەردانى پىزىشكى ئافرىتان بىكەن بۇ ئەۋى كاتى گۇنجاۋيان بۇ بىمەك گەشتى بۇ دىيارى بىكەت، تاومگو ھەردو توخى زاۋى (ئاۋى نىرىنە- سىپىر ■ ھىلەكى مەينە) بىمەك بىگەن ۋە پىتتىن پووبىك ۋە بىيىتە كۆرەلە.

۲- ئەگەر ئەم ھۆكارە نەبوو، ئەۋا پىوئىستە يەكەم جار پىشكىن بۇ پىاومگە بىرئىت چۈنكە پىشكىنەكە ئاسانە ھەرزانەو بە ماۋىيەكى كەمىش دەردەچىت. ئەگەر پىشكىنەكە نا دروست دەرجو ئەۋا لەۋى پىپۇرى تايىبەت چارەسەر ۋەردەگى ■ ■ زۇرىيە جارانىش چارەسەرگە سەرگەۋتوۋ، بەلەم ھەندى جار ماۋىيەكى دەۋىت بەتايىبەتى گەر چارەسەرگە پەيۋەندى بە ھۆرمۇنەكان ھەبوو. ۋە ھەندى جارنىش پىوئىستى بە نەشتەرگەرى دىگات بۇ ئەندامەكانى زاۋى، كەۋاتە چارەسەرگە پىزىشكى تايىبەت بىپارى كۆتايى لىدەت.

۳- گەر كىشەكە پەيۋەندى ھەبوو بە ئافرىتەكەۋە پەلەكەرنى ناۋىت چۈنكە ھۆكارى زۇرى ھەيە، پىزىشكى پىپۇرى ئافرىتان پىشكىنەكانى بۇ دىگات ۋە ھەر كات گەشت بە دىيارىكەرنى ھۆيەكە ئەۋا پىزىشكى پىپۇرى ئافرىتان لەگەل پىپۇرى ھەناۋ يان نەشتەرگەرى چارەسەرى گۇنجاۋى بۇ دادەنن بە گۆيرى جۇرى ھۆكارەكە. گەر زانرا كەوا بىمەك گەشتى نىە لە نىۋان ھىلەكو سىپىرمى پىاومگە بە ھەر ھۆكارىك بىت، ئەۋا بە رىگە نەشتەرگەرى چارەسەرى بۇ دىمكىت، گەر ھەر نەكرا ئەۋا مىندال بوونى بلورى ھەيە كەوا رىزىمەكى زۇرباشى سەرگەۋتوۋ. زۇر جارنىش بۇ ماۋىيەكى دىرو دىزى ھەۋلىراۋە كەوا ئەم دوو ھاسەرە مىندالىيان بىيىت نەتۋانراۋ،

به لّام نابیت نموه له یاد بکهن زۆر جار چارسه ری پزیشکی دسته موستان دموستیت به لّام دواپی گمر لای خوای گهوره نوسرا بیت نموا قه لّهمی لیدمدریت و مندالیان دمبیت و نموونهش زۆر همیه لهو بابته. بۆیه داواکارین کهوا کس بی نومید و هیوا برّاو نمبیت و پیویسته پنگی تمندروست و دروست بگرنه بمر و همولی خوایان بدن و له پرووی دمرونیه وه خوایان هاوسهنگ راگرن و خهمی زۆرو بیرگردنمووی بۆ نمکمن چونکه ئهمانه گیشه که ئالۆزتر دمکات تاومکو خوای گهوره دمرگای خیریان بۆ دمکاته وه.

۴- پۆلی دوعاو بارانه وه له خوای گهوره که نمو به خشمی گهوره و خاومن فمزلی گمره خه لّاته. همره وک خوای گهوره له قورئانی پیرۆز پیمان دهمرمی (خۆتان داوا لیکۆشبوون بارانه وه له خوای گهوره بکهن چونکه همر نمو به خشمه و خاومن خه لّاته، همر نمو زاتهیه گمر ببارینه وه به ملکه چی بارانتان بۆ دمبارینه و مال و سامان و مندالتان پیمبه خشیته، همر نمو زاتهیه کیلکه و زمیتان بۆ ئاو دمدات و پروبارتان بۆ همراهه دینیت). کهواته دوعاو بارانه وه دروست له نیوان خۆتان و خوای گهوره پۆلی سمرگی همیه له به خشیانی مندال به همردوو پمگه زیمه وه همره وک همرموویته: ﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿۱۰﴾ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿۱۱﴾ وَيُمِدُّكُمْ بِأَمْوَالٍ وَنِيْنٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ﴿۱۲﴾﴾ سورة نوح.

باسی سییهم : نه‌بوونی ره‌گه‌زی نی‌رینه (نه‌بوونی کور)

زۆرچاری واش ھەيە ئافرمە مەندالى دەبىت بەلام ھەموويان ميينەن، ئەمەش دەبىتە كىشە بۆيان لەبەر ئەومى وا باوہ لای خۆمان لەناو کۆمەلگە ئەومى كوپى نەبىت ئەوا ناوى خانەوادەى نامىنىت و پىي دەلەين (وجاغ كوپى) ھەموو ھەول و كۆشى بە ھىرۆ دەروات، ئەمەش ئەوہ دەگەيمەنى گەوا ميينەگان ھىچ رۆليان نىەو ھىسابى ھىچيان بۆ ناكرى، بۆ وەلامى ئەم كىشەيەش ئەم خالانە دەخەينە رۆو.

بوونى مىندالى كۆپ يان كىچ پەيۋىندى بە ئافرىقىدە نىيە بە ھىچ شىۋىيەك، بەئىكۇ پەيۋىندى يەككەم بە قەدىمى خۇي گەۋرە ھەمە گەر باۋىرمان پەيۋىتى، دوۋەمىيان پەيۋىندى بە جۇرى سېپىرى (مەنى- ئاۋى پەيۋ) ھەمە. ئاۋى پەيۋ دوۋ جۇر كىۋىۋىۋىۋى ھەمە (XY) ۋە ھەلەكى ئافرىقى ھەردوۋ كىۋىۋىۋىۋى يەك جۇر (XX)، گەر جۇرى سېپىرى پەيۋەكە دىۋىتە ئاۋ ھەلەكى خەزەنەكە لە جۇرى (Y) بوۋ ئەۋا كۆرپەلەكە كۆپ دىۋىت، بەئەم گەر جۇرى سېپىرىمەكە (X) ئەۋا كۆرپەلەكە كىچ دىۋىت بە قەدىمى خەۋا. ھەندى ھەكەرى ۋەردى تر ھەمە كەرىگەرى ھەمە لىسەر رەمگەزى كۆرپەلە. كەۋەتە گەر كۆرپەكە كۆپ نەبۋو ئافرىقى تاۋانى نىيە لەۋ بارمەۋە. خۇي گەۋرە دىۋەرمەۋ: (مەللى زەۋى ۋەئاسمانەكان بەدەست زاتى خۇي گەۋرەۋىيە ۋ خۇي بەخەشەرە، كەپان پەيۋات يان كۆرپان پەيۋات ۋەيان ھەردوۋەكان پەيۋات كىچ ۋ كۆپ، ۋە ھەندى جارىش نەۋەك دىۋىن ۋ ھەر زاتى اللە يەكە زەۋا ۋەئەۋە بەم كەرمەۋ).

﴿٤٩﴾ إِنْ يَشَاءُ يُخْلُقْ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَّا لَهُ نَائِبُونَ ﴿٥٠﴾ وَيَخْتَارُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥١﴾ سُوْرَةُ الشُّوْرَى

۱- ئىممى كۆمەلگەي كوردەمۋارى خۇمان بە موسلمان دادىنىيىن بەلام لە زۆربەي كارەگانمان ئاگاندارى قەدىمىرى خوا نىن و تەسلىم بەو قەدىمىرە نابىن وخىرو چاگەو شەرو خراپە ھەر بە تەرازوى دونىيائى خۇمان دەپئويىن، چونكە پىئويىستە بىزانىن كەوا ھەندئ شت ھەمىە لەبىر چاوى ئىمە و بە زاھىرى وادىارە خىرە بەلام خۇى لە خۇيدا لە داھاتوو خراپەو شەرە بەلام ئىمە نايىزانىن، كەواتە گەر خۋاى گەورە ئەو شتەى پىئەمدائىن ماناى ئەو نىە خىرى بۇ ئىمە ناوئىت، بەلگەو ئەو زاتە لە عىلمى غەيبىي خۇى دەزانئ كەوا ئەو شتە شەرو خراپەيە بۇت، بۇيە پىئ نادات ھەرچەندە لاى ئىمە وادەزانىن كەوا خىرو خۇشە. زۆر كەسانىك ھەمىوون داۋاى زۆر شتىان لە

خوا کردووه ۱ بۆی ئهمنجامداون بهلام له داهاتوودا پئومی به هیلایک چوون یهکنیک لهوانه مندالی
 ریمگهز (کوپ)، زۆر کهسانیک ههیبوون کاتی پیری تهنها ۲ زۆر سیبهری کههکانیان ههساونهتووه
 ههر نهوان خزمهتیان کردوون نهوهک کوپمکان، چونکه کوپمکان حمزبان کردووه زوو بهمریت پان
 فری بدریته خانهی پهککهوتووان. وه به پیچهوانمشموه ههر بههممان شیوه زۆر جاریش که ۳
 به بهلا بۆ خانهوادمکهی. کهواته بوونی کوپو که ههر بهدمست خودایه ۴ ههر نهو زاته
 بهخشمرو برپاری سهرمتاو کۆتا ههر به دمست نهوه.

۲- مندال نهیبوون : زۆر جاریش ۵ نهو دوو هاوسهره مندالیان ههر نهیبووه ههرچهنده
 ههولی زۆریان داوه له پرووی بهزیشکیهوه ۶ پارمیکی زۆریان خهرج کردووه بهلام قهدهری خوی
 کهوره لهگهل نهوهدا بووه کهوا مندالیان نهبیته، پان بۆ ماومیکی دوور و پاش جهند سالتیک ئینجا
 مندالیان ۷ نهومش حیکمهتی خوی تیاپه بهلام ئیمه نایزانین. بۆیه لهسر ئیمه پئویسته نهو
 شتانه بزانیان به وردی لیکۆلینهومی بۆ بکهین ۸ تهسلیم به قهدهری خوی کهوره ببین ۹ برپاری
 ههرمشمو جیاوو نهومو دل رهنجانندن نهمدین به هیچ شیومیهک.

﴿لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَآثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ ۝٤٩﴾ أَوْ
 يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَآثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ سورة الشورى

باسى چوارەم: كىشەي تەمەن و جوانى ۋ ھەئسوكەوت و رەشت

۱۱ پرووى تەمەنەمە نافرەت لە دواى ۱۲-۱۴ ي سالىدا دەجىتە قۇناغىكى تر ئەمويش بالقوبون ۱۱ كەوتنە ناو گىردارى سوورپى مانگانە واتە (بى نوپۇزى) يەمە. نۆرىنەش ھەندىك درمىگىر بالغ دەبىت لەبەر ھۆكارى ھۆرمۇنى، نىزىكى ۲ سان دواتر لە مېنە بالغ دەبىت و دمگاتە تەمەنى پىگەبىشتى تەواو لە پرووى جىنسىيە ۱۱ تەمەنى ۱۴-۱۶ سالىدا ئەمەش دىگۆپى لە ولاتىك بۇ ولاتىكى تر ۱۱ لە نەتەمەيەك بۇ نەتەمەيەكى تر. بەلام پىگەبىشتى لە پرووى ھۆش ۱۱ بىرگىردنەمەو ئەھلىيەتەمە پەيەستە بە زۆر ھۆكارى تر، واتە گەبىشتى پەلى (الرشد) تەنھا پەيەمەندى بە تەمەنەمە نىيە. كۆرۈ كچ دىتوانن لە دواى ئەمە تەمەنەمە ھاسەرگىرى بىكەن ئەگەر ھىچ كىشەيەكى ترى تەندروستيان نەبىت لە پرووى نۇرگانەكان ۱۱ ھۆرمۇنەكانەمە. ۱۱ دورى تەمەنى نافرەت و پىاوا (واتە يەكەيان لە يەكەيان گەمۇرتر بىت) كىشە دروست ناكات ئەگەر نىوانيان زۆر نەبىت و لە پرووى ئاستى رۇشنىرى بىرگىرنەمەش لىك نىك بن.

سەبارەت بە جوانى: ئىمە ھەمەومان دروستكراوى خىواي گەورەين ۱۱ ھەر ئەمە زاتە بەرزە، شىۋە ئاكارى بۇ ئىمە داپشتو ۱۱ ھىشتا ھەر لە سكى دايكەندا بووين ۱۱ خۇمان ۱۱ دايك ۱۱ باوكەمان ھىچ دەسەلاتمان نەبوو لەم كاردا چۈنكە پەيەستە بە زاتى خىواي گەورەمە، ھەرەك فەرمەيەتى:

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾﴾ سورة الانفطار

كەواتە پەيەستە ھەمەو كەسەش بەمە قەدەرە رازى بىت، چۈنكە گەر رازىش نەبوو ھىچى پىناگىرەت. دەبى ئەمەش بزانين كەوا ھەمەو كەس جوانە و كەسى ناسرىن نىيە، ھەرەك خىواي خولقەنەرمان دەفەرمۇئ: (كەوا ئادەمىزادمان لە جوانترين شىۋە دروستكردووه) ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾﴾، خىواي گەورە ھەر يەكەك جوانىەكى تايبەتى پىداو بەلام ئىمە لەبەر ھاتنە ناو ماددەمە دورگەوتنەمە لە رۇخ ولايمەنى مەعنەوى تەرازوومان شىۋامە لا سەنگ بوو و گىشت پىۋەركەنمان تەنھا روكەشەمە ناومۇرۇكى نىيە.

خائلیکی تر کهوا جوانی ږموشت ۱ هه‌ئسوکموت و بیرو هوش ۱ نه‌ندیشمو تیگه‌یشتنه، نایا چ له جوانیه‌کی ناگار دمکه‌یت گهر هه‌ئسوکموتی جوان ۱ ږموشت ۱ تیگه‌یشتنی له‌گه‌لدا نه‌بیټ؟ نایا نه‌و جوانیه‌ی ناگار هه‌روه‌ک خوی دهمینئ گهر هه‌ئسا به‌گرداریکی ناشرین، و‌میان کرداریکی ئاب‌روبه‌ر؟ نایا نه‌و جوانیه دهمینټ له‌گه‌ل جوونه ناو ته‌مه‌نه‌وه؟ نایا ۱ نایا و زور پرسیاری تر؟؟؟

خوای گه‌وره دمفه‌رموئ له سورمتی (الکھف): (ئیوه شاهید نه‌بوون له‌کاتی دروستکردنی زمو و ناسمان ۱ خولقاندنتان...)

﴿ مَا أَشْهَدُهُمْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا خَلَقَ أَنْفُسِهِمْ وَمَا كُنْتُ مَتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَصْدًا ﴾ ۵۱

کهواته ئیمه کاتی دروست بوونمان پرسمان هئ نه‌گراوه، ۱ ناگاداری دروستبوونی خۆمان نه‌بووین، تاو‌کو نه‌خشه‌سازی بۆ خۆمان بکه‌ین، هه‌روه‌ها کاتی مردنیش نه پرسمان پێده‌گرئت ۱ نه ناگاداریش ده‌گریینه‌وه.

به‌لام ده‌توانین نه‌و جوانیه‌ی خوای گه‌وره به ئیمه‌ی به‌خشیوه جوانتری بکه‌ین به ږموشت به‌رزی و هه‌ئسوکموتی جوان و کردمو‌ی چاک و نواندنی ږزو خۆشه‌ویستی ۱ هاوسه‌رو خانموادمو گه‌ورمو به‌چوک و کس و‌گار و کۆمه‌لگه به‌گشتی، نه‌و گات ده‌زانین که‌وا کام جوانی زاله به‌سهر نه‌وه‌ی تر‌دا، نه‌گهر خوای گه‌وره هه‌ردوو جوانی ئا‌کارو ږموشتی پێبه‌خشیت نه‌وا پێو‌یسته زور زیاتر شو‌گری بکه‌یت، ﴿ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴾ ۱۱ سورة الضحی.

کهواته نه‌ی لا‌وو که‌نجی کو‌ږو کچ جوانی ئا‌کاری ده‌رموه له کاتی هاوسه‌رگه‌را ۱ له دوا‌یشدا کار نه‌گاته سهر به‌پارمه‌کانتان، نه‌گهر به جوانیه‌ک پازی نه‌بوو‌یت خه‌لکانی تر هه‌یه پێی پازیه، چونکه هه‌موو کس وه‌ک یه‌ک به‌ر نا‌کاته‌وه، ۱ سروشت ۱ به‌رنامه‌ی ژیا‌نی هه‌موو کس ناب‌یت به‌یه‌ک چاو ته‌ماشای بک‌رئت و ناب‌یت نه‌و شتانه بب‌یته هۆ‌کارێک بۆ دو‌ورکه‌وته‌وه‌و جیا‌بو‌ونه‌وه له ژیا‌نی هاوسه‌رگه‌ری.

دەرکه‌وتنی هه‌ندی نه‌خو‌شی کاتی یرو‌سه‌که، یان دوای یرو‌سه‌که

۲- نەخۇشەيەكەننى تىرى ۋەك: ھەۋەردىنى بەكتىياۋ بەردى زەرداۋ بەردى گۈرچىلەم پەستەننى خۇيىن ۋ شەكەرەم زۇربەي نەخۇشەيەكەننى تر گۈرگەرت نىن، چۈنكە زۇربەيان چارسەمىريان ھەيە ۋيانىان بە شىۋەيەكى ئاسايى بەرئۆمەدەجىت ۋە گشت كۆمەلگەكانىش ئەم نەخۇشەيانە ھەن ۋىلاۋىيۈنەتەۋە.

به‌شی چوارهم

یاسای باری که‌سی

ژماره ۱۸۸

سائی ۱۹۵۹ هه‌موارکراو

مادہٴ جوارہم: ہاوسمرگری دادمہزئی بہ نیشاندانی (ایجاب) لہلایمن یمکینک ۱۱ ہاوسمرگان و گوتنی (قبول) لاپمنہکھی تر.

مادەى شەشمە:

١- مەرجه‌گانی دامەزراندنی هاوسەرگیری:-

ا- دەبى (ایجاب) و (قبول) لەهەمان دانىشتن (مجلس) بىت.

ب- هەردوو هاوسەر گوێیان لەوتەى يەكتر بى و تىبگەن کە مەبەستیان گریبەستى هاوسەرگىیه.

ج- دەبى قبول و گونجاو (موافق) بى لىگەن (ایجاب).

د- دوو شاھىد کە گارامەى یاسایان (أهلیة القانونیة) هەبى لێردا پیاو وژن یەگسانن بۆ شاھىدی.

١- ئەو مەرجه شەریعیانەى دادەنرێ و کاتى دەرکێتە مەرچ لە گریبەستى هاوسەرگى ئەووە موعتەبەرەو دەبى جى بەجى بکرى.

٢- بۆ ژنەکە هەیه داواى هەلۆشانندنەوى گریبەستەکە بکات کاتى بىنى پیاووەکە ئەو مەرچانە جى بەجى ناکات کە لەناو گریبەستى هاوسەرگى دا هاتوو.

٣- بۆ ژن هەیه مەرچ لەسەر پیاووەکە دا بنیت لە گریبەستى هاوسەرگى کە دەسلاتی بێدەدات کە خۆى تەلاق بدات هەرکاتى ویستى (تفویض بالتطلیق).

مادەى حەوت: الأهلۃ (گارامەى):- شیان

١- مەرجه‌گانی گارامەى تەواو بۆ هاوسەرگى بریتى یە لە (عەقل و تەواوکردنى هەژدەسالى تەمەن).

٢- ھازى بۆى هەیه مؤلەت بدات بە یەكێك هاوسەرگى بکات کە تووشى نەخۆشى دەرونى بوو (أهلۃ) نەماوێ نەگەر بەرپاڤۆرتى پزىشکى تاییبەت چەسپا کە هاوسەرگى یەکە زیانى نابیت بۆ کۆمەلگا وە لەبەرژومەندى کەسەکە دایە، وەبەرامبەرەمکەى بەراشکاوانە ئەمە قبول بکات کە هاوسەرەمکەى (شیان) أهلیەى تەواو نیە لە گریبەستەکەشدا بنوسرێ.

مادى ھەشت:

١- ئەۋەى (١٦) سالى تەمەنى تەۋاۋ كىرۋە، بۇ قازى ھەيە پىنگاى پىبدات كە سەلا كارامەيى
 ۋە توانستى لاشەيى ھەيە، دۋاى پازى بوۋنى (ۋەلى) شەرىى ۋە ئەگەر (ۋەلى) پازى نەبوۋ قازى داۋاى
 ئى دىكات پازى بىت لەۋ ماۋەى بۇى دىارى دىكات، ئەگەر پازى نەبوۋن يان ناپازى بوۋنەكى جىگەى
 !عتبار نەبوۋ ئەۋا قازى مۆلەتى ھاسەرگىرەكە دىكات.

٢- بۇ قازى ھەيە مۆلەت بىدات بە كەسنىك كە (١٥) سالى تەمەنى تەۋاۋ كىرۋە ئەگەر بىنى
 پىۋىستى زۆر ھەيە كە ئەم ھاسەرگىرە ئەنجام بىرپىت (بۇ نەۋنە كاتى كۆرۈ كچىك بىرپار دىمەن
 ھاسەرگىرى بىكەن لەدەرەۋەى موافقەۋ پەزامەندى خىزان) ۋە بە مەرجى بلوغى شەرىى ۋە
 توانستى لاشەيى ھەيە.

٣- داپك بە ۋەلى دادەنرى لەھالەتى باۋك مەرىى يان ئامادە نەيى ۋە داپكەكە بەخىۋكەر
 بىت.

مادى نۆپەم: ھاسەرگىرى كىرەن بەزۆر (الاکراە):

١- بۇ ھىچ خىزم ۋە كەسنىك نىە زۆر لە كەسنىك بىكات نىر بىت يان مى بۇ ھاسەرگىرى بەيى
 پەزامەندى خۇى، ۋە ھاسەرگىرى بەزۆر بە پوچمەن (باطل) دادەنرى، ئەگەر نەگۋازا بىتەۋە ۋە
 ئەگەر گۋاسترا بوۋە ئەۋا گىرەبەستەكە (موقوف) دىمى لەسەر پازى ئەۋەى زۆرى لىكراۋە، جا كچەكە
 يان كۆرەكە بىت ۋە مەرومەھا بۇ ھىچ خىزم ۋە كەسنىك نىە كەسنىك قەدەغە بىكات لە ھاسەرگىرى
 بەپىنى ھۆكەمەكانى ئەم ياسايە.

٢- ئەۋەى سەرپىچى لە ھۆكەمەكانى مادى (٩) بىرگەى (١) لەم مادىيە بىكات ھەپس دىكرىت
 بەمەرجى لە دوو سالى كەمەت نەيى ۋە لە پىنچ سالى زىاتەر نەيى ئەگەر خىزمەكە لە پەلى يەك بوۋ،
 بەلام ئەۋەى سەرپىچى كارمەكە لە پەلى يەكەكان نەبوۋ ئەۋە سزاكەى نابى لە (٣) سالى كەمەت بى ۋە
 لە (١٠) سالى زىاتەر.

تۆمارکردنى گرىبەستى ھاوسەرگىرى ۋ چەسپاندىنى:

مادەى دەيەم: گرىبەستى ھاوسەرگىرى لە دادگای تايبەت ئەنجام دەرى و لە تۆمارى تايبەت تۆمار دەگى، بەپەى مەرج ۋ رىکار ۋ ياسايى يەگان.

تەيىنى: (ئەگەر ئەم ھاوسەرگىرى لە دادگا تۆمار نەگى لەرۆوى ياسايىيەو ئەم ھاوسەرگىرى بوونى نى).

مافى ژن و حوكمەكانى: يەكەم: مارهىي

مادەى نۆزدەهەم: ژن ھەموو ئەم مارهىيەى دەگەوت لە گرىبەستى ھاوسەرگىرى باسكراو، ئەگەر باس نەكراوو ئەوا حەقى مارهىي ھاوشۆوى ھەيە (مەر المثل). (مەر مثل) واتە سەرنج دەرى خوشكى يان دەستە خوشكەكانى لەسەر چەند مار ۋ گراوہ يان (عرف) چۆنى داناوہ.

مادەى بيستەم:

١- جائزە مارهىيەگە ھەمووى يان بەشىكى پيشووخ (معجل) بدرى يان پاش وەخت (مۇجلا) بدرى.

٢- دوا كات بۇ پيدانى مارهىي ئەويش بە مردنى پياومكە يان تەلاق دانى ژنەكەيە.

مادەى بيست و سى: دووہم: بژيوى (النفقة)

بژيوى ژن لەسەر پياوہ وە لە حالەتەك ئەگەر ژنەكە حالى مادى باش بوو دەگى بەرپرسيارەتى دوولايەنە ھەلگرن ئەگەر ژنەكە رەزامەندى دا بەيەكەوہ خەرجى مال بکەن.

مادەى بيست و چوارەم:

١- بژيوى ئەو ژنەى كە پابەندبوونى خيزانى خوى ئەنجام داوہ بژيويەكە دەيتە قەرز لە گەردنى مېردەكەى لەوكاتەى مېردەكە لارى دەكات لەدانانى بژيوى.

٢- بژيوى (بريتيە لە خوارەن و پۆشين و گرى چارەسەرى تەندروستى ۋ وە گرى گرتنى خزمەتكار، ژن دەگى خزمەتى ژن بکات ، عرف رۆلى ھەيە لەم حالەتەدا).

هه ئوه شاندهوى گرى بهستى هاوسەرگىرى | الطلاق)

مادى سى و چوار:-

يەكەم: تەلاق هەلگرتنى كۆتى هاوسەرگىرى بەرپاشكاوانە، لەرووى شەرع و ياساوه، ئەم ماناو بەلگەيه بدات گە مەبەستى تەلاقە بەبى پابەندبوون بە صىغەيهكى ديارىكراو يان زمانىكى ديارىكراو.

سىيەم: دەبى لەكاتى تەلاق دان دوو شاھىد نامادەبن ئەمانىش بىن لە پيش قازى ئەم شاھىدە بدن ، بە تەلاق هەژمار ناكړئ ئەگەر دوو شاھىد لەكاتى تەلاق دانى نامادە نەبىت.

بەرگەو بابەتى زۆره، وه لىرمدا (پياو) ئەم تەلاقە بەدەستەو ژن دمتوانى داواى هەموو مافەكانى خۆى بكات.. كە لە ياساى بارى كەسى بەدرىژى باسكراوه.

لىكجىابوونەوى قەزائى (التفريق القضائي)

مادى چل: هەروە لایەنى ژن و مىرد بۆيان هەيه داواى لىكجىابوونەوه بکەن ئەگەر هۆکارەکان تێدا هاتەدى:-

١- ئەگەر يەكێك له ژن و مىردەكه زيانى به ئەويتەر گەيانە بە جۆرىك كە نەتوانن زيانى خيزانى بەيهگەوه بەردەوام بکەن وەكو ئالوده (الادمان) بوون لەسەر عەمرق و مادى هۆشبەر، - دەبى ئالودەبونەكه بەرپاڤۆرتى پزىشكى تايبەت و فەرمى بچەسپى، هەروەها قوماركردن لە مالهوه ئەوى بە زەرەر هەژمار دەكړئ.

٢- ئەنجام دانى خيانەتى خيزانى جا هەر يەكيان بىت، هەروەها مومارسەكردنى كارى نىرپازى (لواط) بە خيانەتى زەوجى دادەندړئ.

٣- ئەگەر گرڼبەستى هاوسەرگىرى ئەنجام درابى پيش ئەوى يەكێك له لایەنەكان هەژده سالى تەمەنى تەواوكردبى بەبى مۆلەتى قازى ئەنجام درابى.

٤- ئەگەر هاوسەرگىرىكه له دەرەوى دادگا بوو بە زۆرى ئەنجام درابوو گواسترايووو (دخول) بوو.

٥- ئەگەر پياوێكه ژنى دووهمى هینا بۆ ژنى يەكەم هەيه داواى جيايوونەوه بكات له دادگا.

مادى چل و يەك: ھۆكاریكى ترى جیابوونەو ناكۆكى (خلاف)

ھەردوولا بۆيان ھەيە داواى جیابوونەو بکەن ئەگەر نەگونجان (خلاف) پرویدا جا پێش گواستنەو یان داواى گواستنەو، بۆیە لە مادى (٤١) خالى (٢، ٣، ٤) یاسای بارى کەسى باسى کردووە لە ئەو حالەتەنەى ژن بۆى ھەيە داواى جیابوونەو بکات.

مادى چل و س:

یەكەم: لەم حالەتەنەى خوارمەو ژن بۆى ھەيە داواى جیابوونەو بکات :-

١- ئەگەر مێردمەكەى ھوكم درا (بەندكرا) لە سێ سال زیاتر بوو وە سالتیک بەسەر بەندکردنەكە تێپەری با ژنەكە مالى و سامانیشى ھەبێت بۆ خەرج و بژیوى خۆى و مالى و مندالى.

٢- ئەگەر مێردمەكە خیزانى خۆى بە جێھێشت بۆ ماوى سالتیک بەسەرەو بەبێ ھیچ عوزریكى شەرى ، وە ئەگەر شوینی دانیشتنیشى دیاربوو، یا ژنەكە مالى و سامانیشى ھەبێت بۆ خەرجى و بژیوى خۆى و مندالەكانى.

٣- ئەگەر مێردمەكە داواى مارمکردن ژنەكەى دوو سال تێپەری نەيگواستەو.

٤- ئەگەر ژنەكە بینى مێردمەكەى پیاومى لەدەست داوە یان تووشى نەخۆشیەك بوو وە كە نەركى ژن و مێردایەتى پێ ناكړی، جا ھۆكاریكەى دەرروونی بێت یان ئەندامى بێت ئەگەر داواى گواستنەو تووشى ئەم حالەتە بوو، وە بمرابۆرتى پزىشكى تاییتمەند سەلا كە توانای چاك بوونەوى نیە ئەو ژنەكە مافى ئەمەى ھەيە داواى جیابوونەو بکات، بەلام ئەگەر دەرکەوت ھۆكاریكە دەرروونیە لەم حالەتە دادگا جیابوونەومەكە بۆ سالتیک داوەخا بەو مەرجەى ژنەكە لەم ماویە یارمەتى بدات لەكاتى سەرجی .

٥- ئەگەر پیاومەكە نەزۆك بوو یان داواى گواستنەوى تووشى نەزۆكى بوو، وە ھیچ مندالتیکیان لە ژیان دا نەمايێ.

٦- داواى ھاوسەرگیرى دەرکەوت مێردمەكەى تووشى نەخۆشیەك بوو، كە ناتواندرێ لەگەلى دا بژی وەكو (گروپی و سیل و زوھرى و شیتی..)، ئەگەر دادگا بە راپۆرتى پزىشكى بۆى دەرکەوت ئەم نەخۆشیە چاك دەبێتەو، ئەو جیابوونەومەكە داوەخەرى تا كاتى چاك بوونەو، وە ژنەكە بۆى ھەيە لاری بکات لەسەر جیایی لەگەل مێردمەكەى لەماوى دواخستنى جیابوونەومەكە ئەگەر

دادگا بىنى نەخۇشەكە چاك نابىتەمە لەم ماومىمۇ پىاومكە لارى كىرد لە تەلاق دانى خىزانى، ۱۱
 ۋەكە سۈرۈپو لە جىبابوونەمە ئەمە دادگا بىرپار دىرمەكت بە جىبابوونەمە.

۷- مىرد لارى كىرد لە دانى بۆيۈى بەبى عوزرى شەرى ۱۱ دواى ئەمەى مۆلەتى شەست رۆزى
 پىدرا.

۸- ۋەكە نەيتوانى بۆيۈى لە مىردەمكى دەست بىمۆيت بەمۆى دىارنەمانى يان بىزىپوونى
 يان بەندىكراى زىاتر لە سالتىك.

۹- ئەگەر مىرد لارى كىرد لەمەر ئەمە بۆيۈى كە لەمەرى كەلەكە بوو دواى ئەمە شەست
 رۆز مۆلەتى دەرى ئەلايەن فەرمەنگەى جىبەجى كىردن.

دووم: بۇ ۋەن ھەيە داواى جىبابوونەمە بىكەت پىش گۈستەنەمە بەبى ھۆكار لەم ھالەتەدا دادگا
 يەكسەر بىرپار دەست بە جىبابوونەمە، دواى ئەمەى ۋەكە ھەرجى ۱۱ ھەركىتوومە لەمىردەمكى لە
 مارمى يان ھەمۇ ئەمە پارمە خەرجىانەى كە بۇ مەبەستى ھاوسەرگىرى خەرجى كىردووم.

مادەى چىل و پىنج: ئەمە جىبابوونەمە (التفریق) لە رىگەى دادگاۋە بىت بە تەلاقى بەمىنەى
 بچوك (البینونة الصغرى) ھەزمار دىگىرى.

مادەى چىل و شەشم: لىكجىبابوونەمەى اختىارى (الخلع):

۱- (خلع) لابرەنى كۆت و بەندى ھاوسەرگىرى بە وشەى (خلع) واتە لە بەرامبەر پارمەك
 يان شىك (عوض) بەمەرجى لەم مارمى ۱۱ ھەركىراۋەكەى زىاتر نەبى، ۱۱ مەرج نىە پىاومكە پازى
 بىت بەم (خلع) ئەگەر بۇ قازى پوون بوۈىمە ۱۱ لىپىگەى ناۋبىزىوان كە ۋەكە ناتوانى لەگەل
 پىاومكە بۆى.

۲- مەرجى راستى (خلع) دەبى پىاومكە كارامەى ھەبى بۇ تەلاق دانى ۋەكەى ۱۱ تەلاقى
 خەلى بە تەلاقى بائن دادەندىرى.

مەرجهكانى ھىنانى ژنى دووم له ياسا:

ا- رازى بوونى ژنى يەكەم له بەردەم دانگا.

ب- ژنى يەكەم تووشى نەخۆشەكى درۆزاخەن بووبى ۋ بېتە ھۆى قەدغەکردنى لەسەر جىيى ۋ ھىواى چاك بوونەوى نەبىت، ۋە بەرپاۋرتى پزىشكى تايبەتمەند سەلەبى.

ج- ئەو پياوھى داۋاى ھىنانى ژنى دووم دىكت دەبى توانستى دارايى ۋ بەخۆكردنى زياتر له ژنىكى ھەبى، ۋە ئەمەش بەبەلگەى فەرمى سەلەبىت و پزىشكەشى دانگاى بكت.

د- دەبى پياوھە بەلەننامەىك پزىكاتەو لەبەردەم دانگا پيش رىكارەكانى گزىبەستى ھاوسەرگىرى گە دادپەروەرى لەنۆيان خىزانەكانى دىكت لەلايمنى (دارايى ۋ مەعنەوى).

ه- ئەگەر ژنەكە مەرجى لەسەر پياوھە دانەنابى (نابى ژنى بەسەر بىنەت) ۋە له گزى بەستى ھاوسەرگىرى بەكەش نوسرابى.

و- ئەگەر كەسەك ژنى دوومى ھىنا بەپنچەمەنەى بپگەكانى (ا، ب، ج، د، ه) لەمادى دووم دا ھاتبوو ئەو سزا دەدرىت بە بەندكردن بەمەرجەكە له شەش مانگ كەمتر نەبى ۋ له سائەك زياتر نەبى ۋ پزىماردنى دە مليۆن دىنار.

ز- بۆ قازى نىە ئەو سزاىانە پابگرىت كە له بپگەى (ۋ)ى سەرەو ھاتوو.

به‌شی پینجه‌م:

ئاماره‌کانی عیراق و هه‌ولیر

باسی یه‌که‌م:

ئاماره‌کانی عیراق به‌گشتی و

چیرۆکی هه‌ندیک له‌هاوسه‌ره‌کان

باسی دووم:

ئاماره‌کانی شاری هه‌ولیر

باسى يەكەم: ئامارەكانى عىراق بە گشتى ۋ چىرۈكى ھەندىك لە ھاوسەرەكان

ھەندىك لە ئامارەكان ئامازە بىمۈە دىمكەن كىمۈا پىژمى تەلاق ۋ كىشەكانى ھاوسەرگىرى لە عىراقدا زۇر بىمىز بۇتەمۈە كە گىشىتوۋمىتە پىژمى ۶۵٪ بە ژمارى ۸۲۰۴۵۲ تەلاق لەمۈ چەند سالىمى دوايى. ئىمىش بە ھۈى چەند ھۆكارىكى ئابوۋرى ۋ پامىارى ۋ كۆمەلايەتى بۈۋە كىمۈا عىراق پىيادا تىبىرپىۋە بە تايىمىتى لىمىۋى سالى ۲۰۰۲. ئەم پىژمە زۇرە بۈۋمىتە ھۈى ھەلۈمىشاننىمۈى ژمارىمىكى زۇر لە خىزان ۋ سىرگىرىنى مىندالان ۋ بىلۈۋىۋىنمۈى كارى نا دروستى سىكىسى ۋ زۇر شتى تىرى نادروست لەناۋ كۆمەلگە.

لەمۈ ھۆكارانىمى بۈۋىمىتە ھۈى زۇرۋىۋىنى ژمارى تەلاق، كىرنىمۈى دىرگىلى عىراق بىمىسەر ۋولاتانى دىمىسەر بىيىنى ۋ زۇرۋىۋىنى ژمارى كىنالە ئاسمانىمىكان ۋ بىلۈۋىۋىنمۈى قلىمى سىكىسى ۋ پىشاندىنى تەلاق ۋەك شتىكى زۇر ئاسابى ۋەلىمىسەر شتى زۇر سادىمۈ ناكۆكىمىكى زۇر كەم، بىمىنى گۈۋى دانە لايىمىكانى تىرى ئەم كارە نا دروستە. ۋ دىلگىكانى الرىصافە ۋ ناۋچەمى (زىمىفەرانىيە) لە بىغداد لىمىسەر ۋەمى پارىژمىر ھىسام الفىراۋى پۇۋانە ۲۰-۵۰ كىمىس ۋ ھالىمىتى تەلاق ھىمىيە. لە دىرۋىمى ۋەتمىكانى دىملى: ناتۋىمى ئامارى دروست بىدىم، بەلام دىمىبىنم پۇۋ بە پۇۋ لە زىادىۋىۋىنمۈى لىمىسەر سى پىرۋىسە ھاوسەرگىرى پىمىكان ئىنچامىمىكى تەلاق، ئىمۈانىمى ئەم كارمىش ئىنچام دىدىمى تەمىنىيان لە نىۋان (۲۸-۲۸) سالىدىيە. ئەمۈ كىشە كۆمەلايەتىيە تەمىنا لە بىمىغداي پايىتەختىدا نىيە، بەلگۈ ھىمىۋى شارىمىكانى تىرى گىرتۋىتەمۈە، بۇ دىمۈۋىنە لە شارى مىسان پۇۋانە ۵۲-۷۵ ھالىمىتى تەلاق ھىمىيە، لە شارى ئىمىنبار (الرمادى) پۇۋانە ۳۵-۴۲ ھالىمىتى تەلاق ھىمىيە، ۋ شارى كىمىربىلا ش زىياتىر لە ۴۵ ھالىمىتى ھىمىيە پۇۋانە.

ھىمىۋىمى لە دىرۋىمى باسەمىكىدا دىملى: ھىمىركات كىشەمى ھاوسەرگىرى گىمىشتە دىلگى مانىلى ئىمۈمىيە تەلاق پىۋو دىمىدات چۈنكە لىكۈلەمىۋىمى كۆمەلايەتىمىكان چالاك نىن تاۋمىكو بىتۋان نىۋانى ھىمىدۈۋىلا چاك بىكەنمۈە ۋ پارىژمىرەكانىش لە جىياتى ھاندىان بۇ چارىمىسەر پىۋو دىمىكەنە تەلاق بۇ بىمىزۋىمىندى خۇيان.

پارىژمىر غىراۋى ئىمۈمى گىمىرەندىمۈە بۇ ئەمۈ ھۆكارانە: دىلگى يەمىكىك لە پارىژمىرە ئافىرمەكان دىيارى دىمىكات بۇ بىمىزگىرنىمۈى داۋى سىكالكار، ئەمۈ پارىژمىرەش تەلاق بۇ ئافىرمەكە دىمىزىننىتەمۈە

۱ باسى نەمەقمو لە باوشگرتنى منداڵەکانى بۆ دمکات، بەرامبەر ئەمۆش پارێزەرە پیاومکەش کە پارێزەرى پیاومکەمى داواى ملکەجى ئافەرتەکەمۆ گێرپانەمۆى منداڵەکان بەرز دمکاتەمۆ بۆ پیاومکە گە لە وانمىە بۆى ناکریت جێبەجێى بکات، بەمەش ناکۆکیەکە گەورەتر دەبێت و کێشەکە ئالۆزتر دەبێت ۱ تەنھا سوود مەند پارێزەرەکان دەین لەمۆ نێوانەدا.

هەروەها لە درێژى قسەکانیدا دەلێ: ئەوانەى داواکاریەکان دەنووسن حەرز و حال نوسەکان (کاتىبى العرائض) دەستیان لەم کارە ناپەروایانە ھەمى، چونکە ھەندىک لە پارێزەرەکان پارمیان دەدەن تاومکۆ ئەمۆ پارێزەرمیان بۆ ھەلبژێرى، تاومکۆ ئەمۆش ببێ بە پالەشتى بۆ چارەسەرى کێشەکەى بەلام بەداخەمۆ دەبنە مشەخۆر لەسەریان ۱ کۆتایىبەکەى دىمکەنە تەلاق ۱ جىابوونەمى.

هەروەها دەلێ: زیاتر لە ۹۱% ى گەورەبوونى کێشەکان ھۆکارى تەماق ۱ بێ وێژدانى نووسەرى داواکاریەکان و پارێزەرەکانن چونکە ناکۆکى نێوان ھاوسەرەکان بۆتە سەرچاومىەکى سەرمکى سەرمایە کۆکردنەمۆ ۱ بۆیان، بە تايبەتى ئافەرتەکان چونکە ئافەرتەکە ھێردەکەن گەوا زیاتر لەمەک سکالا بەرزبکاتەمۆ دۆ پیاومکەى بەمەش کێشەکە گەورەتر دمکات ۱ مەبەستیشى ئەمىە زیاتر بارە وەرگیرى چونکە ژمارەى داواکاریەکان زیاتر بوونە. دەرکەوتوووە گەوا خەرجى کێشەى یەک ناکۆکى نێوان ھاوسەرەکان دمکاتە زیاتر لە ملیۆن دینارى عێراقى ۱ بەزیادبوونى داواکاریەکان پارمکەش زیاد دمکات بەناوى ماندووبوونى پارێزەر.

هەروەها لە درێژى باسەکەیدا دەلێ: بۆ پارێزەرەکان وا باشترە کێشەگەیان بۆ چارەسەر بکات بەبێ پەنا بردنە بەر دادگا چونکە بانگکردنى پیاومکە بۆ دادگا و دەست تێمۆردانى پارێزەر وا دمکات کێشەکە گەورەتر دەبێت، چونکە کەس وکارى پیاومکە زۆربەى جار پازى نابن ئافەرتەکە بگەرێننەمۆ بۆ مالى کورمەکیان چونکە ئەمۆ ئافەرتە ئەمۆندە ھاوسەرەکەى لا بێ نرخ بووە ۱ سکالای لە دادگا لەسەرتۆمار کردوومۆ ۱ رايکێشاوە بۆ دادگا بەبێ ئەمۆ پەرسىک بەوان بکات بۆ چارەسەر.

پارێزەر طارق الحرب: ھۆکارى ئەمۆ پێژە بەرزەى تەئاقى گەراندەمۆ بۆ رێکخراوەکانى کۆمەلگەى مەدەنى، چونکە زۆربەى ئەمۆ رێکخراوانە سەر بە وولاتى ئەمەریکان ۱ وایان لە لێپەرسراوى رێکخراوەکانى ئافەرتان کردووە گەوا ئافەرتان بەتێنە سەر نەمەت و ژيانى ئافەرتانى

ئەمەرىكا، ۋايان بۇ شىكردوونەتمەۋ كەۋا ھەر ووشەيەك پىياو بىكات بەرامبەر خىزانەكەى ئەۋا نىھانەۋ سوۋكايمەتىمۇ دەبىت قىل نەكرىت و بەندەكانى رېكەوتتەنامەى سىداۋيان بۇ باسكردوون كەۋا زۆرىمىيان لەسەر كۆمەلگەى ئىمە جىبەجى نا بىت.

ھەرومەھا دەلى، بۇچى ئەۋ رېكخراۋانە ناچەن بەدەم كېشەكان و چارەسەريان بۇ بىكەن لە جىياتى ئەۋەى تەبل وۋلى بىروبوۋچوۋنى ئەمەرىكىەكان لەناۋ كۆمەلگە دووبارە بىكەنەۋەۋ بۇيان بىراۋىننەۋە.

نەۋەنەى ھەندىك لە كېشەى ھاوسەرەكان:

۱- كچىك بەناۋى غەبىر دەلىت: لە مالمەۋە بە زۆر مىيان دا بە كورپى خالە، بەلام خۆم پەيوۋنى خۇشەۋىستىم ھەبوۋ لەگەل قوتابىەكى كۆلىزى خۆم، دۋاى ھاوسەرگىرى نەم تۋانى لەگەلنى بىزىم و داۋاى تەلەق كىردوۋ تەنازولم كىرد لە ھەموۋ مافەكانەم بەۋ خەپالەى كەۋا دۆستەكەم خاۋابىنىم دەكات، بەلام دۋاى تەلەق خۇى لى نەناس كىردم ۋ بۆم دەرگەۋت كەۋا نايەۋىت ئافرىتىكى بېۋەژن بېنىۋ ھەرچەندە خۇشى دەۋىست.

۲- باۋكى سەد كە شوقىرى تاكسىيە دەلى: پاش ھەلبىزارنى ھاوسەرەكەم و بوۋنى چۈار مىندال لە نىۋانماندا، ھاوسەرەكەم ۋەقاتى كىرد، زۆر ئافرىتىيان بۇ دۆزىمەۋە كە خاۋابىنى بىكەم بەلام كەسىيان بە دىلم نەبوۋ، دۋاىى ئافرىتىكىيان بۇ دۆزىمەۋە لە خانەقەن گۋايە زۆرباشە ۋ مىندالەكانەم بە خىۋ دەكات، بەلام دەرگەۋت كەۋا تەبىيەتى زۆر تۈندەۋ دىل ۋەق و بى بەزىيە بەرامبەر مىندالەكان، تاۋاى لىھات زوۋرى خۆم جىاكرەمەۋ لەبەر دەنگ و ھەراى پۇۋانەى و لە كۆتايىدا گەيشتە تەلەق چۈنكە ھىچ زامانى گەتۈگۈۋ ھالى بوۋنى نەبوۋ.

۳- (سلاخ) كە ئەفسەرى پۇلىسە ۋتى: كورپەكەم بۇى گىرپامەۋە كەۋا دايكى لەگەل پىاۋىكى بىگانە بە مۇبايل زۆر قەسەدەكات بۇيە مىنىش لىمداۋ ۋتم ئىستا لەگەل ئەۋ پىاۋە قەسە بىكەم بىزانەم چى دەۋىت بەلام سەرپىچى كىرد مىنىش لىمداۋە دووبارە كاتى پۇششتم بۇ دەۋام دايكەم تەلەۋۋنى بۇ كىردم كەۋا مىندالەكانى بىردوۋە ھەلەتۈۋە بۇ شارىكى ترو ھەشت مانگ مىنى بىيەشكرد لە بىنىنى مىندالەكان. پاشان پىاۋى باش ۋخەلگان كەۋتە نىۋانمان و مىندالەكانەم دىتن، ئەۋانىش باسى ئەۋمىيان بۇ كىردم كەۋا دايكىيان و بىراۋ خوشكەكانى زۆر بىتۈندى مامەلە لەگەل مىندالەكان دەكەن و لىدانى باشيان بۇ دەكەن و لەبەر تىشكى خۇر دەيانبەستەنەۋە ۋەك ئازەل ۋبىرىسيان

دېمكەن، ھەرچەندە مانگانە نەقەقى (۴۰۰۰۰۰) دىنارى غىراھى ومردىگىزىت لە مىردىمكى، پاشان سكالام كرد بۇ دانگا بۇ گىرپانەموى مىندالەكەنم بۇ ژىر دىسەلەتى خۇم، زۇرىان مالىدوو كردم ۋە خۇم بىزار بووم، بەلەم چىرۇكەمكى بۇ تەواو نەكراو ...وئەلامى نەداوہ .

۴- (پەجا) ئافرىتىكەو خاومنى چوار مىندالە، بەلەم ھاوسەرمەكى مالى خۇى بۇ نەكردووه ھەرچەندە تەنازولى كردووه ۋە ھەموو مافەكانى و زىرى خۇى ۋ ژوورى نوستىنى بۇ فرۇشتووه، لەگەل نەوشدا لە مالى باوكى دىزىت، پارەى لىدەسەنى ومىندالەكانى برسى دىكات ۋ لە ژىر سىبەرى خانەوادە دل رەقەكەياندا ژيانان بەسەر دىبەن، ھەركات داواى لىدەكات كەوا پىئوستە ھەستى لىپرسىنەموى ھەبىت دىست دىكات بە لىدانى و دەرگىزىنى لەمالەمكى، بۇيە داواى تەلاق دىكەم تاومكو لە دىست لىدان و برسىمى رىزگارم بىت.

ژمارەكان دىدوئىن: برىكارى سىستانى لە بوارى شەرى و ھاوسەرگىرى لە مەدىنەى شەعب (مەدىنە الشەعب) لە بەغدا دىل: پىش سالى ۲۰۰۳ رىزى تەلاق ۳% بوو، لە سالى ۲۰۰۵ گەيشتە ۲۹% و لەسالى ۲۰۰۷ گەيشتە ۵۰%، لە سالى ۲۰۰۹ گەيشتە ۶۵%.

بە پىئى ئەو بەيانەى دەرچووه لە كۆمىسىيۇنى بالەى قەزا، ژمارەى داواكانى تەلاق گەيشتە ۲۸۶۸۹، لە سالى ۲۰۰۵ گەيشتە ۳۳۴۸، پاشان بەرزتر بۆوہ لە سالى ۲۰۰۶ گەيشتە ۴۵۶۲۷، لە سالى ۲۰۰۷ گەيشتە ۴۱۵۳۶. وە لە سالى ۲۰۰۹ گەيشتە ۸۲۰۴۵۳ تەلاق بە كۆى گشتى.

لە كۆتايىدا پىئوستە ئامازە بەو بەكىن كەوا كۆمەلگەى غىراھى پىئوستى بەو ھەيە كەوا زۆر بە جدى بەرامبەر ئەو كىشەيە بوستى و لايمەكانى شى بىكاتەوہ تاومكو بتوانى خىزانى غىراھى راست بىكاتەموو زياتر مىندالەكانىيان سەرگەردان نەبىن ۋ ئالودى جگەرمو مەى و مائەدە پىئەۋشكەرمكان و تاوان نەبىن. نەبوونى كارو كاسىبى ۋ دىنەمەزانلەن ئەموش ھۆكارىكە بۇ زىادبوونى تەلاق چۈنكە پىئادووستىەكانى خىزانلارى زۆرمو بارى ئابوورى زۆرەي خەلكىش خراپە بۇيە گەنجەكان لە ھەردوو رەگەز تواناى كۆنترۆل كىردى خۇيان نىمو پەنا دىبەنە بەر تەلاق بۇ دەرزابوون لە خىزانلارى و كىشەو پىئادووستىەكانى .

بىۋىستە زياتر گىرنگى بىمىن بە كىرىنمەۋى خولى تىگەياندىن ۋ بىگەياندىن بۇ گەنجەكانمان لە
 ھەردوۋ پەگەز دەربارەى پىرۋى خىزان ۋ چۈنىمەتى مامەلەكەردىنى ھەردوۋلا لەگەل يەكەزى ۋ
 چۈنىمەتى پەروەردى مىندال تاۋەكو بىنە تاكىكى چالاک وسوۋدەمەند لە كۈمەلگە.

باسى دووھم: ئامارەكانى شارى ھەولير

لە سەرۆكايەتى دادگای تیهەلچوونەوى ناوچەى ھەولير/ بەشى پلان و ئامار

لە دەزگای بەیان بۆ گەشەپیدانی مەزىنى نوسراویكى ھەرمیمان بەرزکردووە بۆ بەرئىز سەرۆكى دادگای تیهەلچوونەوى ناوچەى ھەولير بەرئىز (حاکم شاكر) لە بەروارى ۲۰/۱۱/۲۰۱۴، تیايدا داوامان کردبوو کەوا ئامارى ژمارى ئەوانەى پەرۆسى ھاوسەرگىریان ئەنجامداوە لە شارى ھەولير. ژمارى ئەو کیشانەى کەوا ھاتووتمە دادگاو لیکۆلینەوى بۆ کراوو ئەنجامەکەى گەشتووتمە تەلاق و جیاپوونەووە لە پێگەى دادگا. ئەو داواکاریەش بۆ ئامارى ھەردوو سالى (۲۰۱۳-۲۰۱۴) بوو، بەرئىزان پەزنامەندى داو، ھەرمانى دەرکرد کەوا بەشى ئامار ھاوکاریمان بکات، ئەوانیش زۆر بەرئىزمووە کارمەکیان بۆ ئەنجامداين، سوپاسیان دیکەين. دەستخۆشیان لیدەکەين بەتایبەتى خوشکە (ئەسرین موستەفا سلیمان) بەرپۆمبەرى ئامار، وە ھەروەھا پێویستە ئاماژە بەووش بکەين کەوا خوشکە (ھەرسین ابراھیم محمد-) (لیکۆلەرمەوى دادگایى- محقق قضائي) یش ھاوکاری زۆرى کردین بۆ وەرگرتنى مەوعەدو ئاسانکردنى کارمەکان.

لە سالى ۲۰۱۳: ژمارى پەرۆسى ھاوسەرگىرى (۱۸۳۵۴) بەرامبەر ۲۷۶۰ تەلاق، واتە بە پێژمى

٪۱۵.

بابەت	ژمارە	پێژمەكى ٪
نەگونجان لەگەڵ يەكترى	۷۴۷	۲۷.۱
جیاوازی تەمەن	۱۳۲	۴.۷
ھۆکاری نەزۆكى	۵۱	۱.۸
داوین پيسى (الخيانة الزوجية)	۲۴۸	٪۹
نەبوونی مالى جیا	۱۷۶	۶.۳۷

۲.۷	۷۵	ۋن ھىنانى دووم
۵.۲	۱۴۴	تەكتۈلۈجى سەرىمەم (مۇبەلەل، اقترىت)
۰.۴	۱۲	توشبۇونى يەككىيان بە نەخۇشى
۱۴.۵	۴۰۱	ھۆكۈرى كۆمەلەپمى
۱۳.۲	۳۱۵	ھۆكۈرى ئابوورى
-	-	ھۆكۈرى ئالەنى
۱۴.۸	۴۰۸	ھۆكۈرمانى تر
۰.۰۳	۱	نەبۇونى تۈنەى جنسى
	۳۷۱۰	كۆى گشتى

ھۆكۈرى جىابوونەمۇش پىژمگى بەم شىۋى خوارمۇمىيە:

لە سالى ۲۰۱۴، ئامارى تەنھا ۴ مانگە كۆى پروسى هاوسەرگىرى (۱۵۵۵۰) ژمارە تەلاق (۱۷۰۹)، واتە پىژمى ۱۱% .

بابەت	ژمارە	پىژمىكى %
نەگۈنجان لەگەن يەكتىرى	۵۴۹	۲.۵
جىياولزى تەمەن	۵۰	۰.۳۲
ھۆكارى نەزۇكى	۲۲	۰.۱۴
داوۋىن بېسى (الخيانه الزوجية)	۱۹۹	۱.۲۷
نەبوونى مالى جىيا	۱۸۲	۱.۱۷
ژن ھىنانى تۇرۇم	۵۲	۰.۳۳
تەكتۇلۇجى سەردەم (مۇبەل، ئىترىت)	۱۱۹	۰.۷۶
توشبوونى يەككىيان بە نەخۇشى	۳	۰.۰۱
ھۆكارى كۆمەلەپەتى	۲۵۰	۱.۶
ھۆكارى ئابوورى	۱۸۸	۱.۲
ھۆكارى ئاپىنى	۱	
ھۆكارمەكانى تر	۹۲	۰.۶
نەبوونى توناي جىنى		
كۆى گشتى	۱۷۰۹	

ئەگەر سەيرىكى ووردى ئەو ژمارە پىژانە بىكەين دەيىن كەوا پىژمى نەگونجان لەگەل يەكتى پىژمەكى لە ھەموان بەرزترە ئەوش دىگەرپىتمەو بۇ چەند ھۆكارىك:

۱- باش يەكتى نەناسىنى يەكتى پىش چوونە پىش بۇ خوازىنى ئەوش زۆرى دىگەرپىتمەو بۇ ئەو خۆشەويستىمى كەوا ئىستا لەناو گەنجەكان باو، كە خۆشەويستىمى كاتىمەو پەيوەندى بەرژمەندىمەو ھەيە نەو كە خۆشەويستى رەستەقىنە كەوا لە پىناو يەكتى وبەرژمەندى خىزان ھەموو شتەك دىكاتە قوربانى ھەرچەندە ئەگەر گيانى خۆشى بىت.

۲- كەمى پۇشنىرى جا ئەو پۇشنىرىە لە بوارى زانستى بىت يان كۆمەلايمى يان پەيوەندى خانەوادىمى بىت. پۇشنىرى تەواو زۆر پەيوەست نىە بە پەلو جۆرى بىرانامە، چۈنكە زۆر كەسان ھەن پەلى زانستىيان بەرزە بەلام لە رووى كۆمەلايمى وخزمايمى و پەيوەندى تاك و خىزاندارىدا ئاستى زۆر نزمە يان ھەر سقرە بۆيە پىويستە گەنجەكانمان بارگاوى بىكەين بە پۇشنىرى گشتىرى بەتايىمى كۆمەلايمى پىش چوونە ناو پىرۆسەى ھاوسەرگىرى.

۳- نەگونجان بە ھۆى جىاوازى لە ھاوتايى و گونجاويمى (التكافؤ)جا ئەو ھاوتايە كۆمەلايمى بىت يان پۇشنىرى يان دارايى و ئابوورى يان ەمشاپرى بىت.

۴- نەگونجان بەھۆى دوورى شوپنى ژيان يان دوورى كەلتورى نەتەوايمى و زمان و خاك وولات بىت.

ھۆكارى كۆمەلايمى ئەويش پىژمەكى بەرزە كە ئەويش ھۆى تايىمى زۆرى ھەيە ■ زانايان ■ كۆمەئناسان لە بەشداربووانى ئەم پەرتووكە زۆر باسيان لە ھۆكارەكانى كىردو، بۆيە پىويست ناكات دووبارەى بىكەينەو.

ھۆكارەكانى بەد پەشتى: ئەويش ھۆى زۆرى ھەيە كە ھەندىكىان بەكورتى باس دىكەين:

۱- كرانەمى سنوورەكانى كوردستان و عىراق لەسەر ولاتانى دراوسى و كرانەوشى بەسەر جىهان و ھاتنى ژمارمەكى زۆرى كرىكارو كاسىكارو بازىگان بۇ ناو كوردستان.

۲- كۆچ كىردى لاوان بۇ ھەندىران و مانەومىيان بۇ ماومىەكى دوورودىرژو تىومگلانىيان بە كىردى سىكىسى نا شىرى.

۲- ھاتنى شاندە بىيانىمگان و كۆمپانىيگان.

۴- شەرى ناوخۇى عىراق و ناوارىبوونى ھاۋالىتيان و ھاتنيان بۇ ھەرىمى كوردستان لە شارە جىاجىياگانى عىراق.

۵- زۆربوونى شوپنە گەشتىارىيەگان و زۆر بوونى گەشتىاران.

۶- مەترسى بلاۋبوونەھوى مادە بىئەۋشكەرمگان و بەكارھىنانيان لەلايەن گەنجەگان.

۷- زۆربوونى مىدياگان و بلاۋبوونەھوى قلىمى سىكىسى و توندوتىزى و چاوليكرىنەھويان لەلايەن خەلگانى ھەرزەگار و نا پۇشنىر.

۸- ھىرشى ھەرمەنگى و پۇشنىرى بىيانى بۇ سەر خەلگى ناۋچەگەو بلاۋكرىنەھوى ئەو بىروباۋەرپانەى گە لەگەل كۆمەلگەگەمان ناگونجى.

۹- ئىنترنيت و فىس بووك و بېيىگەگانى ترى تۇرى كۆمەلايەتى.

۱۰- دور كەۋتەنەۋە لە ئاين و رەۋشتى ئىسلامى و دابونەرىتى رەسمى كوردەۋارى.

دكتورە پەيمان عزت اسعد كە توپۇزىرىكى كۆمەلايەتتەۋ باۋەرپانەى دكتوراكەشى لەسەر كېشەگانى خىزانە لە ماۋى سالانى ۲۰۱۲ و ۲۰۱۴ نىزىكى ۴۷۵ كېشەى خىزانى ھاتوۋەتەلا وتوانىۋىمىتى نىزىكى ۸۴% ى كېشەگان چارەسەر بىكات بەتمەنھا، بەيى چۈنە دادگا. دكتورە پەيمان لىستىكى بۇ كىردوون بە ھۆكارى كېشەگان ژمارەيان و پېژمەگانيان.

ژمارەى گىشى كىشەكان ۴۷۵

جۆرى ھۆكار	ژمارە	رېژدكان
خىيانەتى يەككەك لە ھاوسەرەكان	۱۵۷	۳۳
نەگۈنجانى كۆمەلەيتى	۸۰	۱۶.۸
زوو بە شوودان	۷۲	۱۵.۱۵
كىشەى پەرۋەردى مىندال وچۇنىمەتى مامەلەكردن لەكەلپان	۵۵	۱۱.۶
نەبوونى ۱۸۲۰۱۱ ودايالۇگ لە نېئونيان	۴۸	۱۰.۱
دەست تېۋەردانى خزم وەكەس وگار	۲۵	۷.۳۶
تونلوتىزى لە نېئونيان	۲۸	۵.۹

ھۆكارە سەرمەكىمەكانى خىيانەتى ھاوسەرىتى

- ۱- كارکردنى ئافرىت لە دەرەوى مال.
- ۲- سەفەرى ئافرىت بە تەنھا ۋە بىمى مەحرەم.
- ۳- گومانى زۆرۈ تاوانبارکردنى يەككىرى بە نارەوا.
- ۴- پەشتگوى خەستى پىياو بۇ ئافرىتەكەمى.
- ۵- ھاوسەرگىرى پەنھانى ۋەك زەواجى مۇتەھە مىسار.
- ۶- كەم تېگەشتن لە ناين و پەيامەكەمى.
- ۷- مانەوى پىياو بە تەنھا بىرامبەر ھەيمە سىكسىمەكان ۋە ئىنتەرنىت.
- ۸- پەيۋەندى كەردن بە ئىنتەرنىت لەكەل كەسى بېگەنە.
- ۹- سەرھالى بوون بە زىيانى ماددى دۇنيەو لە بىر كەردن ۋە پەشتگوى خەستى ھاوسەر ۋە مال و مىندال.

سەرچاۋىمگان

- ۱- محمد عبدالهادي، العلاقات الإجتماعية بعد الزواج
- ۲- سلمان الشمراني، انواع الشخصية وتأثيرها على العلاقات الأسرية
- ۳- سۇسۇلۇزىيە خېزان، مليحة عونى القصير ود. صبيح عبدالمنعم احمد و: صابر بكر بوكانى
- ۴- د.معن خليل، كۆمەلناسى خېزان. و: ئارام امين جلال
- ۵- سهر احمد سعيد معوض، حقبة تدريبية اكااديمية، علم الاجتماع الاسري
- ۶- علم الاجتماع، ص ۴۸۷
- ۷- اثر الأسرة والمجتمع في الأحداث الذين هم دون الثالثة عشر: ص ۲۷
- ۸- مجلة المختار ، عدد ابريل لسنة ۱۹۵۶ تحت عنوان اقوال مأثورة.
- ۹- مجلة الهلال، عدد مايو لسنة ۱۹۵۷: ص ۸
- ۱۰- ھەنلىك سەرچاۋى دىكە لىئىنتەرنىت.

- پېشەكى..... ۵
- بەشى يەكەم: پېئاسەى ھاوسەرگىرى و خىزان و گرنكى ئەم پېرۆسەيە و ئامانجەكانى..... ۹
- باسى يەكەم: پېئاسەى ھاوسەرگىرى..... ۱۱
- باسى دوۋەم: گرنكى پېرۆسەى ھاوسەرگىرى و ئامانجەكانى..... ۱۵
- باسى سىيەم: بىنەماكانى دامەزئاندىنى خىزانىكى ئاسوودەو سەرکەۋتوۋ..... ۱۷
- باسى چوارەم: كارىگەرى خىزان لەسەر مندالەكان..... ۲۲
- بەشى دوۋەم: كېشە كۆمەلايەتى و ئابوورىەكان..... ۲۵
- باسى يەكەم: چەند ھۆكارىكى لىكترازانى پەيۋەندىەكانى خىزان..... ۲۷
- باسى دوۋەم: پۆلەن كرىنى ھۆكارەكانى كېشەكانى ژيانى ھاوسەرگىرى لەلايەن زائايانى كۆمەلئاس و ئابوورى و دەروئناسەۋە..... ۳۲
- باسى سىيەم: باسكىرىنى سى كېشە بۆ زياتر پوون كرىنەۋە..... ۳۶
- ۱- دوۋرى و جياۋازى لە ئوسلوب و جۆرى پەروەردەكرىن لە نىۋان دايك و باوك؟..... ۳۶
- ۲- ناكۆكى نىۋان ئافرەت و دايكى پياۋەكەى (خەسۋى):..... ۳۶
- ۳- مەملانى لە نىۋان ھەردو ھاوسەردا:..... ۳۷
- باسى چوارەم: ھاوسەرگىرى ئەلىكترونى و لايەنى نىگەتېفەكانى ئەو جۆرە ھاوسەر گىرىيە..... ۳۹
- باسى پېنجەم: ھەندىك لە ئوسلوبى كىردارى بۆ چارەسەرى كېشەى ھاوسەرگىرى..... ۴۰
- رېگا چارەى بەھىزكرىنى پەيۋەندى نىۋان ھاوسەرگىران:..... ۴۴
- باسى شەشەم: ھەندىك لە سوودەكانى كېشەكانى نىۋان ھەردو ھاوسەر:..... ۴۶

- ۴۹..... به شی سییه م: هاوسەرگیری له پووی تهن دروستیه وه
- ۵۲..... باسی یه که م: دواکه وتنی مندالبوون (درهنگ مندالبوون)
- ۵۳..... باسی دووه م: مندال نه بوون به گشتی
- ۵۵..... باسی سییه م: نه بوونی په گزی نیرینه (نه بوونی کوپ)
- ۵۷..... باسی چواره م: کیشه ی ته من و جوانی و هه لسوکه وت و په وشت
- ۵۹..... باسی پینجه م: ده رکه وتنی هه ندی نه خوشی کاتی پرۆسه که، یان دوا ی پرۆسه که
- ۶۱..... به شی چواره م: یاسای باری که سی ژماره ۱۸۸ سالی ۱۹۵۹ هه موارکراو
- ۶۲..... هاوسەرگیری و خوازیینی:
- ۶۳..... نه رکه کانی گری به سستی هاوسەرگیری و مه رجه کانی:
- ۶۶..... مافی ژن و حوکه مەکانی: یه که م: ماره یی
- ۶۷..... هه لوه شانده وه ی گری به سستی هاوسەرگیری (الطلاق)
- ۶۷..... لیكجیابوونه وه ی قه زایی (التفریق القضائی)
- ۷۰..... مه رجه کانی هینانی ژنی دووه م له یاسا:
- ۷۱..... به شی پینجه م: ئاماره کانی عیراق و هه ولیتر
- ۷۲..... باسی یه که م: ئاماره کانی عیراق به گشتی و چیرۆکی هه ندیک له هاوسه ره کان
- ۷۹..... باسی دووه م: ئاماره کانی شاری هه ولیتر
- ۸۵..... سه رچاوه کان

